

**Den sentrale statlige
utlendingsforvaltningen
1945-2008**

Riksarkivaren

2009

Riksarkivaren
Rapporter og retningslinjer 22
© Riksarkivaren, Oslo 2009

ISBN 978-82-548-0109-3.

Innholdsfortegnelse

Riksarkivarens forord		5
Innledning		6
1. Departementene		
1.1 Justisdepartementet		8
Statsborgersaker	8	
Fremmedsaker	8	
Organisering av arbeidet med utlendingssaker i Justisdepartementet etter 1988	9	
Arkivet	9	
1.2 Sosialdepartementet		11
Arkivet	11	
1.3 Kommunaldepartementene		12
Arkivet	12	
1.4 Arbeids- og inkluderingsdepartementet		14
1.5 Utenriksdepartementet		14
Arkivet	15	
Kassasjon	15	
2. Direktorat og andre sentrale underliggende organ		16
2.1 Sentralpasskontoret		16
Arkivet	16	
2.2 Statens Utlendingskontor		16
Arkivet	17	
Journalføringen i CPK/SU	17	
Kassasjon	18	
2.3 Utlendingsdirektoratet (UDI)		18
Elektroniske registre i UDI	19	
Arkivet	20	
Kassasjon	21	
2.4 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)		21
Arkivet	22	
2.5 Utlendingsnemnda (UNE)		22
Elektroniske registre i UNE	24	
Arkivet	24	
Kassasjon	24	
2.6 Landinfo – utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon		24
2. 7 Politiet og Politiets utlendingsenhet		25
Politidistriktene med mer	26	
Arkivet	26	
Kassasjon	26	
2.8 Det norske flyktningeråd		26
Arkivet	27	
2.9 Statens flyktningsekretariat.		27
Arkivet	27	
2.10 Selskapet for innvandrerboliger (SIBO)		28
Arkivet	28	

2.11 Stiftelsen flyktningeboliger (FLYBO)		28
Arkivet	28	
2.12 Selskapet for innvandrere- og flyktningeboliger (SIFBO)		29
Arkivet	29	
2.13 Stiftelsen Lånekassen for flyktninger		29
Arkivet	30	
2.14 Husbanken		30
Kassasjon	31	
Arkivet	31	
3. Rådgivende utvalg		32
3.1 Det rådgivende utvalget for Sentralpasskontoret.		32
Arkivet	32	
3.2 Statens utlendingsråd.		32
Arkivet	33	
3.3 Samordningsutvalget for innvandrerspørsmål		33
Arkivet	33	
3.4 Rådet for innvandrings spørsmål		33
Arkivet	34	
3.5 KIM – Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene		34
Arkivet	35	
4. Innvandererstatistikk		36
4.1 Statistisk sentralbyrå: Innvandererstatistikk		36
5. Kommunesektoren		38
Vedlegg 1. Regelverk, stortingsmeldinger og lignende vedrørende utlendingsforvaltningen		39
Vedlegg 2. Organisering av den sentrale utlendingsforvaltningen etter 1945		41

Riksarkivarens forord

De siste 40 åra har den statlige utlendingsforvaltningen blitt kraftig utbygd. Dette har en klar sammenheng med økt innvandring til Norge og det fokus man har rettet mot denne innvandringen. Denne veiledningen gir en samlet oversikt over hvilke statlige institusjoner som har oppstått på bakgrunn av myndighetenes arbeid med å finne boliger og arbeid til de nye innvandrerne og hvilke institusjoner som har oppstått som følge av arbeidet med å integrere dem i det norske samfunnet.

Riksarkivaren håper veiledningen vil kunne gi studenter og forskere en nyttig oversikt over utlendingsforvaltningen og dens arkiver slik at arkivene kan brukes i enda større grad enn i dag. Veiledningen er også ment å skulle være en hjelp for ansatte i Arkivverket når det gjelder å håndtere ulike publikumshenvendelser i forbindelse dokumentasjon av opphold i landet, statsborgerskap osv. Og ikke minst vil veiledningen både kunne brukes under arbeid med å utarbeide bevarings- og kassasjonsvedtak for denne type materiale og for å få et overblikk over hvilke organ og arkiver som vil inngå i mer omfattende elektroniske fagsystem.

Seniorrådgiver Anne Hals har skrevet veiledningen.

Oslo, 12. november 2009

Ivar Fønnes
riksarkivar

Den sentrale statlige utlendingsforvaltningen 1945-2008

Innledning

I sin 50-årsberetning fra 1998 hevder Kommunal- og regionaldepartementet at innvandringen til Norge etter 1945 har gått i tre faser – arbeidsinnvandring fram til 1975, familiegjening fram til midten av 1980-tallet og deretter blandet innvandring med sterkt innslag av flyktninger og asylsøkere¹. Denne inndelingen må nok nyanseres noe. Som vi ser av statistikken nedenfor, var innvandringen til Norge fram til ca.1960 lav. De første 10-15 år etter annen verdenskrig var det stort sett europeiske flyktninger som kom til Norge, dels som en direkte følge av verdenskrigen, dels på grunn av hendelser i Øst-Europa under den kalde krigen (kommunistenes overtagelse i Tsjekkoslovakia i 1948 og opprøret i Ungarn i 1956).

Først ved slutten av 1960-tallet, nærmere bestemt 1967, førte arbeidsinnvandring til at det var flere som slo seg ned i Norge enn som flyttet ut. Fra begynnelsen av 1970-tallet ble økningen markant og vedvarende. Fra 1945 og fram til dette tidspunkt hadde man i praksis ført en liberal innvandringspolitikk. Men utover på 1970-tallet gjorde situasjonen for ”fremmedarbeiderne” når det gjaldt boligforhold, språkopplæring mm. sitt til at man ønsket en sterkere regulering av arbeidsinnvandringen. I 1975 vedtok Stortinget en midlertidig innvandringsstopp. Bestemmelsene ble i realiteten gjeldende til de ble avløst av en ny utlendingslov i 1988.

Innvandringsstoppen satte imidlertid intet forbud mot såkalt familiegjening, dvs. at en som var bosatt i Norge fikk rett til å la nærmeste familie få flytte etter. På 1990-tallet og framover har også antall flyktninger og asylsøkere som har fått bo i landet enten på humanitært grunnlag eller fordi det ikke har vært mulig å sende dem tilbake til hjemlandet, økt. Utvidelsen av EU, særlig etter årtusenskiftet, har ført til en ny arbeidsinnvandring. Gjennom EØS-samarbeidet har Norge vært forpliktet til å ta imot arbeidssøkere fra Polen, Ungarn og andre østeuropeiske land.

Antall innvandrere i Norge 1946-2008:²

1946	1950	1960	1970	1980	1986	1990	1995	2000	2005	2008
15 912	15 797	24 828	51 196	95 202	123 348	168 298	215 048	282 487	364 981	459 614
0,5 %	0,5 %	0,7 %	1,3 %	2,3 %	3,4 %	4,0 %	5,6 %	6,3 %	7,9 %	9,7 %

Tradisjonelt var det først og fremst Justisdepartementet som førte kontroll med utlendinger. Spørsmål om pass, visum og statsborgerskap mm. lå direkte under departementet fram til ca. 1990. Sosialdepartementet hadde også ansvar for en del av utlendingsforvaltningen de første åra etter frigjøringen. Departementet tok seg av mottak og bosetting av flyktninger – først gjennom Flyktnings- og fangedirektoratet fram til 1947 og deretter Kontoret for flyktninge-

¹ Kommunaldepartementet 1948/1998 – lokaldemokrati og velferd, Oslo 1998: 78 ff.

² Tallene i tabellen er hentet fra statistisk årbok 1950-1995 og Statistisk sentralbyrås innvandrersstatistikk hentet fra Statistisk årbok på SSBs nettsider pr. 15.5.2009. Oppgavene er pr. 1. januar hvert år. Som innvandrere har SSB brukt ulike definisjoner i sin statistikk. Fram til 1993 ble ”innvandrere” definert ved de to kategoriene ’utenlandske statsborgere’ og ’personer født i utlandet’. Fra 1994 har definisjonen vært at innvandrere omfatter ”førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn” og ”andregenerasjonsinnvandrere” (dvs. personer født i Norge med to utenlandsfødte foreldre.).

og fangespørsmål fram til ansvarsområdet ble overtatt av det halvstatlige Flyktningerådet i 1952.

Ironisk nok var det i tiåra etter innvandringsstoppen at innvandringen økte for alvor. Fra midten av 1970-tallet skjedde det en endring i og utbygging av utlendingsforvaltningen. Oppgaver i forbindelse med ulike tiltak overfor innvandrerne ble fordelt mellom flere departementer og etter hvert underliggende etater. Kommunaldepartementet fikk f. eks. ansvaret for sysselsetting og bosetting av innvandrere og flyktninger, mens spørsmål om oppholdstillatelser fremdeles lå under Justisdepartementet fram til 1988. Tanken bak den splittede ansvarsfordelingen var at innvandrerne ikke skulle oppfattes som ei særskilt gruppe, men deres behov skulle ivaretas innenfor den alminnelige administrasjonen. Sektoransvar var ledesnoren helt fram til 2000.³ Samtidig vokste det fram nye utvalg og råd som skulle koordinere arbeidet mellom de ulike instansene.

Selv om nye organ har vokst fram også etter årtusenskiftet, har behovet for koordinering av arbeidet overfor innvandrere og flyktninger/asylsøkere ført til en mer samlet forvaltning først under Kommunal- og regionaldepartementet og fra 2005 under Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Vi skal i det følgende se nærmere på plasseringen av de ulike arbeidsfelt innenfor utlendingsforvaltningen fra 1945 til 2008. Vi omtaler først de ulike departementer som har hatt ansvar for utlendingsadministrasjonen, deretter de enkelte direktorat og andre sentrale organ og til slutt råd og utvalg. I oversikten gir vi og en kort omtale av hvilke arkiver som er avlevert til Arkivverket. Som vedlegg følger en oversikt over ulike lover, forskrifter, stortingsmeldinger mm. som dreier seg om behandling av utlendinger. I omtalen av enkelte organ/kontorer går vi noe lenger tilbake enn 1945 da disse har behandlet samme sakstype over lang tid.

Men la oss aller først gi en skjematisk oversikt over den statlige utlendingsforvaltningen pr. 1.1.2009.

————— Organ i direkte linje
----- Samarbeidende organ

³ Halvor Tjelmeland og Grete Bochmann, *I globaliseringens tid* i bd. 3 Knut Kjelstadli (red), *Norsk innvandringshistorie*, Oslo 2003: 165. Med begrepet sektoransvar forstår NIH at myndighetene på ulike nivåer skulle ha eneansvaret for innvandrere og flyktninger innenfor sine arbeidsområder.

1. Departementene

1.1 Justisdepartementet

Fram til 1988 hadde Justisdepartementet ansvar for såvel statsborgersaker som fremmedsaker. Med fremmedsaker menes her først og fremst behandling av ulike typer oppholdstillatelser. Ved opprettelse av Utlendingsdirektoratet (se dette) ble alle disse sakene overført til direktoratet, men Justisdepartementet fortsatte som ankeinstans fram til 1.1.2001.

Statsborgersaker

Den første lov om norsk statsborgerrett ble vedtatt av Stortinget 21. april 1888. I loven ble det bl.a. slått fast at norsk statsborgerrett kunne tilstås ved bevilling fra kongen eller den han bemyndiget dersom en utenlandsk statsborger hadde hatt fast bolig i landet sammenhengende i tre år, vedkommende godtgjorde at han ikke har vært til byrde for det offentlige fattigvesen og var myndig. Loven ble med noen endringer stående fram til 1924.

I lov om norsk statsborgerrett av 8. august 1924 nr. 3 ble hovedregelen endret slik at kravet til fast botid i landet ble satt til de siste fem år. Søkerne måtte være fylt 21 år, ha hederligandel og være i stand til å forsørge seg og sin familie.

Ved den nye lov om norsk riksborgerrett av 8. desember 1950 nr. 3 ble kravet om fast botid igjen utvidet, denne gang til sju år. Til gjengjeld kunne statsborgerskap tildeles en utlending dersom vedkommende var fylt 18 år. Aldersgrensen ble med dette flyttet fra myndighetsalder til vernepliktsalder.

Avgjørelsen av statsborgersøknader lå i Justisdepartementet fra 1889 til 1988 med unntak av krigsåra hvor de saker NS-myndighetene behandlet, ble lagt til Innenriksdepartementet.

Statsborgersakene har vandret gjennom flere ulike kontorer i Justisdepartementet. Fram til 1914 lå de i 2. sivilkontor C. Ved opprettelse av Kommunalkontoret K i 1913 ble statsborgersakene overført dit. Skjerpet fremmedkontroll under første verdenskrig førte til en ny fremmedlov og opprettelsen av et nytt organ – Centralpasskontoret – i 1917, samtidig som det ble opprettet et eget politikontor i Justisdepartementet. I 1924 ble statsborgersakene overført til Politikontoret P. I 1934 ble sakene igjen overført til et nytt kontor – 3. sivilkontor G hvor de forble fram til krigsutbruddet i 1940. Fra 25.9.1940 plasserte NS-myndighetene statsborgersakene i det nyopprettede Innenriksdepartementet der de først ble behandlet av Forvaltningskontoret i Den alminnelig afdeling, deretter i Statsrettskontoret og til slutt i Forvaltningskontoret i Sentralavdelingen fram til 1945. Justis- og Politidepartementet i London behandlet også søknader om statsborgerskap mellom 1940 og 1945. Ved frigjøringen i 1945 ble statsborgersakene overtatt av et nytt 3. politikontor P3. Ved en omorganisering av Justisdepartementet i 1960 ble sakene overført først til Organisasjonskontoret i Politiavdelingen fram til 1975, og deretter til Rettskontoret. Da dette ble delt i 1984, ble saksområdet lagt under Juridisk seksjon i 2. rettskontor.

Ankesaker etter at Utlendingsdirektoratet overtok arbeidet med statsborgersaker, ble behandlet av Utlendingsavdelingen i departementet fram til 2001. Disse sakene er overført til Utlendingsnemnda.

Fremmedsaker

Fra 20.9.1917 ble det i Norge innført passtvang for alle personer over 12 år som ankom landet, med unntak for norske statsborgere som på annen måte kunne bevise sitt statsborgerskap (Justisdepartementets forskrifter 7.9.1917). Samtidig ble det også innført generell visumplikt for alle utlendinger, med unntak for dansker og svensker. Til avgjørelse

av tvilsspørsmål i viseringssaker og ”andre tvilsomme spørsmål vedkommende passkontrollens gjennomførelse” ble det opprettet et særskilt kontor, Centralpasskontoret (CPK), under Justisdepartementet (rundskriv fra Justisdepartementet til amtmennene 7.9.1917). Centralpasskontoret/Sentralpasskontoret ble imidlertid aldri oppført på Justisdepartementets kontorbudsjett, men fikk egen post i statsbudsjettet. Vi har derfor i denne framstillingen valgt å se på kontoret som et organ utenfor departementet, jf. punkt 2.1.

Organisering av arbeidet med utlendings saker i Justisdepartementet etter 1988

Da Statens utlendingsdirektorat ble opprettet i 1988, ble det administrativt underlagt Kommunaldepartementet, men Justisdepartementet fikk den faglige instruksjonsmyndighet når det gjaldt håndheving av utlendingslovgivningen. For å kunne behandle disse sakene og virke som en ankeinstans ved håndheving av den nye utlendingsloven⁴, opprettet departementet 1.1.1988 en ny avdeling – Utlendingsavdelingen.

Utlendingsavdelingen ble opprinnelig opprettet med 6 kontorer: Plankontoret, Internasjonalt kontor, Europakontoret, Afrika/Midt-Østenkontoret, Amerikakontoret og Asiakontoret. Avhengig av tilstrømning til Norge fra skiftende nasjonaliteter, har fordeling av saker mellom kontorene variert noe. I 1990 ble Europakontoret og Amerikakontoret slått sammen. Til gjengjeld ble Asiakontoret delt i to. Ved en større omorganisering i hele departementet i 1994 opprettet Utlendingsavdelingen to nye seksjoner over de enkelte kontorene. Planseksjonen fikk da ansvaret for Plankontoret og det Internasjonale kontoret. De ulike regionkontorene ble plassert under Juridisk seksjon. Juridisk seksjon ble igjen delt i to i 1999 – Juridisk seksjon A og B. Europa/Amerikakontoret (som i 2000 ble delt i to Europakontorer i forbindelse med flyktningsstrømmen fra det tidligere Jugoslavia) ble plassert under Juridisk seksjon B, de øvrige regionkontorene forble under Juridisk seksjon A.

Utlendingsavdelingen hadde også ansvar for det overordnede politimessige arbeidet innenfor utlendingsfeltet.

I forbindelse med en endring av utlendingsloven (lov av 30. april 1999 nr. 22 om endringer i utlendingsloven) ble klagesaker og juridisk vurdering i forbindelse med håndheving av utlendingsloven og utlendingsforskriften overført fra Justisdepartementet til den nyopprettede Utlendingsnemnda⁵ 1.1.2001. Samtidig ble Utlendingsavdelingen i Justisdepartementet nedlagt.

Arkivet

Tabellen viser statsborgersakenes vandring mellom de ulike kontorene fra 1889 til 1988.

Departement	Kontor	Tidsrom	I arkiv (Arkivsignaturnummer)
Justisdepartementet	2. sivilkontor C	1889-1913	S-1040 (1891-1913)
Justisdepartementet	Kommunalkontoret K	1914-1924	S-1045 (1914-1924)
Justisdepartementet	Politikontoret P	1924-1935	S-2220 (1924-1935)
Justisdepartementet	3. sivilkontor G	1934-1939	S-1041 (1934-1938/39)

⁴ Utlendingsloven ble vedtatt av Stortinget 24.6.1988 og iverksatt fra 1.1.1991.

⁵ Utlendingsnemnda (UNE) ble opprettet ved lov av 30. april 1999 nr. 22 om endringer i utlendingsloven.

Departement	Kontor	Tidsrom	I arkiv (Arkivsignaturnummer)
Innenriksdepartementet	Den alminnelige avd. Forvaltningskontoret	1941 (1940)	S-1051 (1940-1960), registerkort (1940-1946)
Innenriksdepartementet	Utenriksavdelingen. Statsrettskontoret	1941-1943	S-1051 (1940-1960), registerkort (1940-1946)
Innenriksdepartementet	Sentralavdelingen. Forvaltningskontoret	1944-1945	S-1051 (1940-1960), registerkort (1940-1946)
Justisdepartementet London		1940-1945	S-1051 (1940-1960), registerkort (1940-1946)
Justisdepartementet	3. politikontor P3	1945-1960	S-1051 (1940-1960), registerkort (1940-1946)
Justisdepartementet	Politiavdelingen. Organisasjonskontoret	1960-1975	Saksmapper i S-4346 serie D stykke 925-2452 (1961-1984), registerkort i S-4237 (1946-1988)
Justisdepartementet	Politiavdelingen. (Fra 1976 Politiavdeling I) Rettskontoret	1975-1983	Saksmapper i S-4346 serie D stykke 925-2452 (1961-1984), registerkort i S-4237 (1946-1988)
Justisdepartementet	Politiavdelingen. Juridisk seksjon. 2. rettskontor	1984-1988	Saksmapper i S-4346 serie D stykke 925-2452 (1961-1984), registerkort i S-4237 (1946-1988)

I **3. Politikontoret P** finner man både de statsborgersaker som ble behandlet fra 1945 til 1960 og de som ble behandlet av NS-administrasjonen og eksilmyndighetene i London 1940-1945. Det finnes også materiale her i forbindelse med forarbeidene til endringen i statsborgervilgivningen i 1924 og 1950. Statsborgersakene utgjør fram til 1960 72,5 hyllemeter. Disse er ordnet etter journalnummer fram til 1947. Man kan da finne fram til de enkelte saker ved hjelp av kontorenes ordinære journaler. Sakene ble ikke ordnet etter noen sammenhengende nummerserie før fra 1947, da man i tillegg til journalnummeret gikk over til å gi hver sak et eget statsborgernummer. For tidsrommet 1940-1946 er det utarbeidet et eget register over statsborgersakene i 3. politikontor. Mellom 1946 og 1988 finner vi registerkortene i Juridisk seksjon i 2. rettskontor.

Hittil er Utlendingsavdelingens arkiv avlevert fra 1988 til 1995. Det utgjør totalt 13,6 hyllemeter. Kopibøker, journaler og sakarkiv fra midten av 1995 og ut 2000 er overført Utlendingsnemnda. Det samme er kopibok over statsborgersaker fra 1989 til 1991, rundskriv (1989-2000), presedenssaker (1974-1998) og diverse vedrørende overtakelse av asylintervjuer fra politiet til Utlendingsdirektoratet (1991-2000). Oversikt over det arkivmaterialet som er

overført til Utlendingsnemnda, er plassert i katalogen etter oversikt over mottatt materiale. En del av sakarkivet som ble overført til Kommunal- og regionaldepartementet, ble tilbakeført til Justisdepartementet i 2007.

Statsborgersaker, fremmedsaker og passaker utgjør den største serien (gruppe 52 i arkivnøkkelene) i sakarkivet. Serien inneholder vesentlig generelle saker vedrørende tolking av utlendingsloven og lignende. Enkeltsakene oppbevares i arkivet til Utlendingsnemnda

Hovedtyngden av arkivet er klausulert i 60 år.

1.2 Sosialdepartementet

Ansvar for arbeidet med flyktninger, både de som kom til Norge og de som skulle repatrieres, lå de første åra etter 1945 under Sosialdepartementet. **Flyktnings- og fangedirektoratet** (et direktorat som lå inne i departementet) hadde fram til 1947 primært ansvaret for å sørge for de om lag 350 000 personer som oppholdt seg i Norge enten som frigitte krigsfanger eller fordi de var fordrevet fra sine hjemsteder i Norge. Men direktoratet hadde også til oppgave å ta vare på de få krigsfangene (særlig fra Øst-Europa) som ble igjen i Norge samt de flyktninger som kom til Norge fra de store leirene i bl.a. Tyskland og Polen.

I 1947 var de fleste krigsfanger sendt tilbake til sine hjemland, og direktoratet ble nedlagt. Det resterende arbeidet med repatriering samt ansvaret for å ta imot flyktningene som kom til Norge, ble overtatt av et nytt kontor – **Kontoret for flyktninge- og fangespørsmål** (seinere bare kalt Flyktningekontoret). Dette kontoret ble nedlagt i 1951. **1. sosialkontor** overtok da de oppgavene som var igjen, både etter Flyktningekontoret og det opprinnelige Flyktnings- og fangedirektoratet.

I 1946 ble den norske hjelpeinnsatsen overfor flyktninger koordinert av Europahjelpen, som var en paraplyorganisasjon for en rekke hjelpeorganisasjoner, arbeidslivsorganisasjoner, enkeltpersoner og Sosialdepartementet. Europahjelpen ble forgjengeren til den halvstatlige organisasjonen Det norske flyktningeråd som etter diskusjon i Stortinget våren 1952 ble opprettet av Sosialdepartementet 1.1.1953. Flyktningerådet fikk da ansvaret for mottak og bosetting av flyktninger og ble den sentrale instans for integrering av flyktninger fram til 1980⁶, se omtale under kap. 2.8.

Arkivet

Arkivet etter Flyktnings- og fangedirektoratet utgjør totalt vel 270 hyllemeter. Det er inndelt i sju forskjellige arkiver. Hovedtyngden av arkivmaterialet omhandler arbeidet i forbindelse med evakuering fra Finnmark og Nord-Troms og med ”displaced persons” fra ulike land i tiden 1945-1947. Det finnes og en del materiale om norske fanger og nordmenn i utlandet fra årene 1942-1947. Noen av forløperne til Flyktnings- og fangedirektoratet som Hjemreisekontoret i London, Sosialdepartementets R-kontor og Riksutvalget for evakuering er også representert i arkivet. Arkivmaterialet er registrert i Asta og fordeler seg på denne måten:

---

⁶ NIH bd. 3 2003: 43

S-1683	Flyktnings- og fangedirektoratet, Direktoratets distriktskontorer med forløpere	1944-1950	64 hm
S-1682	Flyktnings- og fangedirektoratet, Direktoratets forløpere på sentralt hold	1944-1946	12,9 hm
S-1678	Flyktnings- og fangedirektoratet, kontorarkivet, Administrasjons-/Hovedkontoret/Regnskapsavdelingen	1945-1952	50 hm
S-1681	Flyktnings- og fangedirektoratet, Repatrieringskontoret	1941-1950	18,5 hm
S-1677	Flyktnings- og fangedirektoratet, sentralt arkiv	1945-1951	113,8 hm
S-1679	Flyktnings- og fangedirektoratet, Sosialkontoret	1945-1949	7,7 hm
S-1680	Flyktnings- og fangedirektoratet, Transport- og forlegningskontoret/Hovedkontoret (Reiseavdelingen)	1945-1950	3,5 hm

Det finnes ikke noe eget arkiv etter Kontoret for flyktninge- og fangespørsmål-/Flyktningekontoret. Sammen med arkivene etter R-kontoret og Repatrieringskontoret, Røde Kors Hjelpeskantor og Riksutvalget for evakuering er arkivmaterialet fra dette kontoret gått inn i arkivet etter Flyktnings- og fangedirektoratet (arkiv S-1682 Direktoratets forløpere på sentralt hold serie Db).

1.3 Kommunaldepartementene

På slutten av 1960-tallet økte arbeidsinnvandringen til Norge. Arbeidsinnvandrerne kom først fra Sør-Europa, men utover på 1970-tallet også fra Asia og Afrika. De fleste kom fra Marokko, Tyrkia, Pakistan og India⁷. Som påvist var oppgavene vedrørende innvandrerspørsmål spredt på flere departement. Justisdepartementet arbeidet med spørsmål vedrørende oppholdstillatelser og statsborgerskap. Kommunal- og arbeidsdepartementet (KAD) hadde ansvar for den generelle arbeidsmarkedspolitikken og boligpolitikken og var dermed også ansvarlig for at innvandrerne kunne få arbeidstillatelse og et sted å bo. Organ under Sosialdepartementet arbeidet særlig med mottak og integrering av flyktninger. Derfor vokste behovet for koordinering av oppgavene mellom de ulike instanser. I 1975 opprettet regjeringen et midlertidig **Sekretariatet for innvandringsspørsmål** som ble lagt til Arbeidsavdelingen i KAD. Alt to år seinere ble det besluttet at man trengte et mer permanent organ, og i 1980 ble Sekretariatet omdannet til et eget kontor i departementet – **Innvandrersekretariatet**. Innvandrersekretariatet, som like etter skiftet navn til Innvandrerseksjonen, ble overført til Kommunalavdelingen – et tegn på at plassering av innvandrerne i kommunene og boligspørsmål ble betraktet som mer presserende enn sysselsetting.

Innvandrersekretariatet/seksjonen hadde flere arbeidsoppgaver. I tillegg til å behandle prinsipielle utlendingsspørsmål, skulle det forvalte bevilgningen til ”særskilte tiltak for utlendinger”, behandle spørsmål om spesielle botiltak for innvandrere, saker vedrørende tolketjeneste og samarbeid med innvandrernes egne organer.

⁷ Kommunaldepartementet 1948-1998, 1998: 80

Selv om den nye utlendingsloven og forskriften ikke trådte i kraft før i 1991, fikk den følger for utlendingsadministrasjonen. Loven forutsatte opprettelse av et nytt direktorat – **Utlendingsdirektoratet** som ble lagt under KAD, jf. kap. 2.3. Noen av de oppgaver som tidligere var behandlet av Innvandrereksjonen, i første rekke tilskuddsordninger, ble overført til det nye direktoratet. Samtidig ble Innvandrereksjonen omgjort til en ny Innvandringsavdeling i KAD (1.9.1987). Målet var å få en mer enhetlig og samkjørt utlendingsforvaltning. Mens Sosialdepartementets ansvar for flyktninger ble overført til den nye avdelingen i KAD, ble det faglige ansvaret for forvaltning av utlendingslovgivningen værende i Justisdepartementet fram til 2001.

Mellom 1999 og 2001 ble Innvandringsavdelingen slått sammen med Kontoret for samiske spørsmål til en Urfolks-, minoritets og innvandringsavdeling. Men dette var ingen suksess og i 2002 ble Innvandringsavdelingen gjenopprettet.

Arbeidet med integrering av utlendingene vokste. Tre år etter at den var blitt gjenopprettet hadde Innvandringsavdelingen mellom 60 og 70 ansatte⁸. Avdelingen ble derfor delt i 2005 og en ny Integrerings- og mangfoldsavdeling ble opprettet i tillegg til Innvandringsavdelingen. Samtidig forsvant seksjonsinndelingen i begge avdelingene.

Tabellen viser hvilke kontorer/avdelinger som har behandlet utlendingsspørsmål i de ulike kommunaldepartementene fra 1975 til 2005.

1975-1980	Sekretariatet for innvandringssspørsmål	Kommunal- og arbeidsdepartementet
1981-1987	Innvandringssekretariatet/seksjonen/kontoret	Kommunal- og arbeidsdepartementet
1987-1989	Innvandringsavdelingen	Kommunal- og arbeidsdepartementet
1990-1992	Innvandringsavdelingen	Kommunaldepartementet
1993-1997	Innvandringsavdelingen	Kommunal- og arbeidsdepartementet
1998	Innvandringsavdelingen	Kommunal- og regionaldepartementet
1999-2001	Urfolks-, minoritets- og innvandringsavdelingen	Kommunal- og regionaldepartementet
2002-2005	Innvandringsavdelingen	Kommunal- og regionaldepartementet
2005	Integrerings- og mangfoldsavdelingen	Kommunal- og regionaldepartementet

Arkivet

Riksarkivet har pr. 1.1.2009 ikke mottatt arkivmateriale fra Kommunaldepartementene som omhandler utlendingsforvaltningen. Det er hovedsakelig avlevert arkivsaker fram til midten av 1960-tallet.

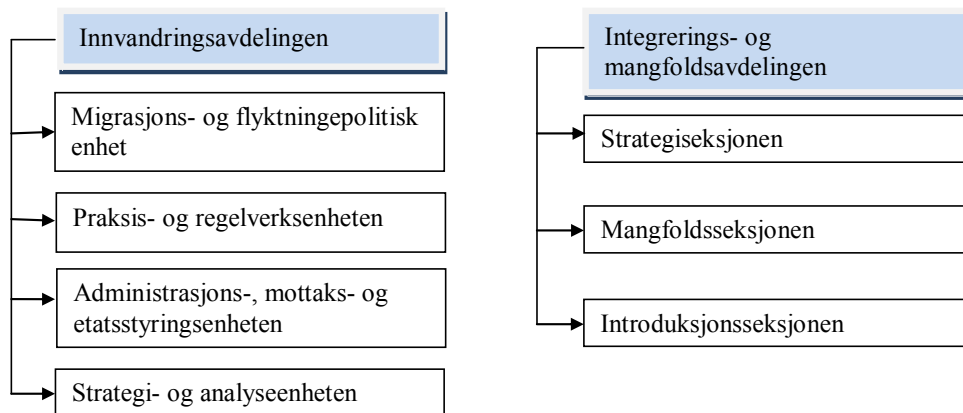
⁸ Ole Kolsrud, *Rekonstruksjon og reform. Regjeringskontorene 1945-2005*, Oslo 2008: 368

1.4 Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Stoltenberg 2-regjeringen som tiltrådte høsten 2005, ønsket å markere det ”flerkulturelle Norge” ved å legge alt arbeid med utlendingsspørsmål til et eget departement. Arbeids- og sosialdepartementet ble nedlagt ved utgangen av 2005 og et nytt departement – **Arbeids- og inkluderingsdepartementet** (AID) ble opprettet 1. januar 2006. I praksis betød dette at både Innvandringsavdelingen og Integrerings- og mangfoldsavdelingen ble overført fra Kommunal- og regionaldepartementet sammen med Same- og minoritetspolitisk avdeling. Samtidig ble seksjon for alkohol- og narkotikapolitikk overført til Helse- og omsorgsdepartementet.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet fikk også det overordnede ansvaret for Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM).

Følgende avdelinger og kontorer arbeider pr. 1.1.2009 direkte med utlendingsspørsmål:

1.5 Utenriksdepartementet

Mens Utenriksdepartementet har tatt seg av de generelle sakene vedrørende pass- og visumsøknader med mer, har utenriksstasjonene i alle år spilt en viktig rolle som førstelinjetjeneste for utlendinger som ønsker å besøke eller flytte til Norge. Informasjon om regelverk og prosedyrer, behandling av søknader om besøksvisum og mottak og forberedelse av søknader om visum og opphold er blant utenriksstasjonenes oppgaver. Saker utenriksstasjonene ikke kan behandle selv, sendes i dag til Utlendingsdirektoratet (UDI). Utenriksstasjoner i land som det kommer asylsøkere fra, rapporterer også til Landinfo (se kap. 2.6) om menneskerettighetsforhold. Stasjonen hjelper også med å verifisere konkrete opplysninger i asylsaker på vegne av UDI og Utlendingsnemnda når det er behov for det.

Utenriksstasjonene har siden 1905 vært mottaksstasjoner for visumsøknader. I henhold til forskrift til utlendingsloven av 1988 kan også en rekke ambassader og generalkonsulater avgjøre visumsøknader på egen hånd. Der hvor Norge ikke er representert ved egen utenriksstasjon, kan også andre land som er med i Schengensamarbeidet innvilge søknader

om visum på vegne av Norge. Ankesaker og spesielle typer saker blir oversendt til UDI. Den nye utlendingsloven av 15.5.2008 nr. 35 (som ikke er trådt i kraft pr. 1.1.2009) stadfester dette i § 13.

Utenriksstasjonene er også mottakere av søknader om statsborgerskap. Disse oversendes UDI som behandler sakene.

Arkivet

Arkivene etter utenriksstasjonene blir sendt til Utenriksdepartementet og gjennomgått der før de avleveres til Riksarkivet. Riksarkivet har til 1.1.2009 fått avlevert arkivene etter 33 ambassader/ legasjoner, 26 generalkonsulat, 23 konsulat og 36 visekonsulat. Ikke alle av disse har behandlet visumsøknader, men vi finner visumsaker i arkivene etter disse utenriksstasjonene (arkivsignatur er satt i parentes): Ankara (S-2679), Arkhangelsk (S-3198), Athen (S-2636), Beijing (S-2636), Bern (S-2674), Bilbao (S-4376), Brussel (S-3203), Bucuresti (S-2669), Budapest (S-2685), Calcutta (S-2602), Damascus (S-3510), Detroit (S-3190), Genova (S-2644), Glasgow (S-1723), Gävle (S-3506), Gøteborg (S-1726), Kairo (S-3199), København (S-1719), Lisboa (S-1722), Luxembourg (S-2651), Madrid (S-4145), Marseilles (S-2622), Moskva (S-3760), Paris (S-1720), Praha (S-2677), Shanghai (S-2611), Skellefteå (S-3514), St. Petersburg (S-3674), Stockholm (S-1725 og S-3551), Torshavn (S-3101), Warsawa (S-2733), Wien (S-2689).

De fleste av disse stasjonene har pr. 1.1.2009 avlevert fram til ca. 1950.

Arkivet etter Utenriksdepartementet (S-2259) inneholder dels overordnede bestemmelser om pass- og fremmedkontroll og dels avtaler med enkelte land. Men vi finner også noen få saker vedrørende visum for enkeltpersoner (særlig vedrørende norske statsborgere).

Kassasjon

Riksarkivaren har gitt følgende vedtak om bevaring og kassasjon:

Vedtak nr. 490:

I brev av 24.12.1992 til Ambassaden i København har Riksarkivaren bestemt at:

- Passøknader etter 1950 kasseres med unntak av 10 tilfeldig søknader fra hvert år som skal bevares
- Passprotokoller bevares

Vedtak nr. 656:

I brev av 2.9.2002 har Riksarkivaren godkjent at følgende spesialprotokoller for bortsetningsperioden 1950-1956 kasseres (vedtaket omfatter også annet materiale som ikke dreier seg om utlendingssaker):

- Protokoller over utsendte spesialpass 1948-1989
- Protokoller over utsendte diplomatpass 1920-1940 og 1950-1990
- Protokoller over utsendte tjenestepass 1956-1990
- Protokoller over laissez-passer 1934-1940

Vedtak nr. 674:

I brev av 19.5.2003 har Riksarkivaren bestemt at:

- Passprotokoller for personer bosatt i utlandet bevares

2. Direktorat og andre sentrale underliggende organ

2.1 Sentralpasskontoret

Som nevnt under omtalen av Justisdepartementet behandlet Sentralpasskontoret (CPK) i første rekke saker vedrørende tvilsomme pass- og visumsøknader fra 1917 inntil vi fikk en ny fremmedlov i 1927. Da den nye fremmedloven trådte i kraft 1.1.1928, fikk CPK utvidet sitt arbeidsfelt og sitt myndighetsområde. I tillegg til pass- og visumsaker fikk kontoret nå også myndighet til å gi utlendinger arbeidstillatelser. Oppholdstillatelser skulle fremdeles gis av politiet, men CPK fikk myndighet til å omgjøre oppholdstillatelser og myndighet til å avgjøre anke på nektelse av oppholdstillatelser. Kontoret ble den overordnede sentralledelse for landets fremmedkontroll. Ved kgl. res. 23.12.1932 ble CPK ankeinstans også i utvisningssaker.

Sentralpasskontoret var uten sjef i flere perioder. Stillingen sto ubesatt fra 1924 til 1927 og 1940 til 1942. I 1941 ble det lagt inn under det nazistiske Statspolitiet/Grensepolitiet. I 1943 ble det nedlagt som eget kontor, og dets oppgaver overtatt av Sikkerhetspolitiets Forvaltningsavdelings 1. kontor i Politidepartementet. Etter frigjøringen ble kontoret gjenopprettet, og byråsjef Stilloff som hadde vært leder i 1942-1943, ble på nytt sjef.

I 1948 fikk Sentralpasskontoret et rådgivende utvalg. Dette skulle opprinnelig være permanent og medlemmene skulle oppnevnes for to år ad gangen. Utvalget ble imidlertid gjort midlertidig fra 1954, på grunn av arbeidet med ny fremmedlovgivning. Nærmere omtale av utvalget under pkt. 3.1.

Arkivet

Arkivet etter CPK har fått Astanummer S-1561. Det omfatter også Statens utlendingskontor, se pkt. 2.2. Arkivet er nærmere omtalt der.

2.2 Statens Utlendingskontor

1.4.1957 erstattet en ny fremmedlov den gamle fremmedloven av 1927. Fra samme dato ble Sentralpasskontoret avløst av **Statens Utlendingskontor (SU)**. Den nye loven og det nye navnet innebar ingen vesentlige endringer i kontorets arbeids- eller myndighetsområde. Loven stadfestet den generelle pass- og visumtvang som hadde eksistert siden 1917 for alle utlendinger som ville inn i Norge. Unntakene fra denne generelle bestemmelse ble hjemlet i avtaler med andre land. Av interesse i arkivdanningssammenheng er det likevel at kontoret ifølge instruks for Statens Utlendingskontor, fastsatt av Justisdepartementet 18.4.1958 skulle føre følgende registre:

- sentralregister over alle utlendinger som har tillatelse til å oppholde seg i Norge
- sentralregister over innreise- og utreisekort
- sentralt gjesteregister over visumpliktige utlendinger
- register over av- og påmønstrede utenlandske sjøfolk
- register over alle flyktninger som oppholder seg i riket
- register over utstedte "reisebevis for flyktninger" og register over utstedte fremmedpass

Ved opprettelsen av Statens utlendingskontor ble det tidligere rådgivende utvalg for Sentralpasskontoret nedlagt og erstattet av Statens utlendingsråd, se pkt. 3.2.

Statens utlendingskontor opphørte i 1987 ved opprettelsen av Utlendingsdirektoratet fra 1.1.1988.

Arkivet

Opprettelsen av Statens utlendingskontor førte til en fortsettelse og ikke noe brudd i arkivet - etterfølgeren bygde direkte videre på forgjengerens arkivserier. Arkivet som er avlevert til Riksarkivet, er totalt på 233 hyllemeter. Det består av kopibøker 1947-51 og 1980-1987, journaler fra 1917-1949 med journalregistre fra 1935 og et generelt sakarkiv som er delt i to fra 1919-1943 og fra 1948-1987.

Den største delen av sakarkivet består av journalsaker og saker ordnet etter CPK og SU-nummer. Journalføringen blir nærmere omtalt nedenfor. I tillegg finnes det ulike kortregistre til journalsakene ordnet etter emne. Resten av arkivet består av en rekke større og mindre emneordnede serier, hvor sakene innenfor hver emneserie er henlagt etter journalnummer. Disse seriene løper ofte, men slett ikke alltid, fra 1928. Blant disse seriene kan nevnes: Avslag 1928-1942, Utvisninger 1929-1944 Fremmedregisteret 1928-1939, Fremmedloven 1930-1946 og Russiske flyktninger 1922-1939.

Journalføringen i CPK/SU

Fra Sentralpasskontorets opprettelse i september 1917 til høsten 1949 ble sakene journalført ved at man begynte på journalnummer 1 etter hvert årsskifte. I september 1949 gikk man bort fra dette, og innførte et nytt nummersystem, CPK registreringsnummer, samtidig som man sluttet å føre journalprotokoll. All saksregistrering ble fra nå av foretatt på kartotekkort, og hver ny sak fikk sitt permanente CPK registreringsnummer i en fortløpende rekke uavhengig om man gikk over i et nytt år. Da Statens utlendingskontor avløste Sentralpasskontoret i april 1957, foretok man ingen annen endring enn at registreringsnummeret fra da av het SU registreringsnummer. Dette systemet var i bruk til ut året 1973, og man var da kommet til saksnummer omkring 273 000. Imidlertid beholdt man også etter 1949 fram til 1964 en parallell serie med overførte saker, der sakene er overført fra ett år til et annet og ordnet etter avslutningsår. Disse sakene er fortløpende nummerert.

Fra 1.1.1974 gikk man tilbake til systemet fra før september 1949. Man startet igjen på registreringsnummer 1 etter hvert årsskifte. SU-nummeret blir heretter fortløpende innenfor hvert år der årgangen adskilles ved skråstrek, eks. 7170/74.

For å finne fram til informasjon/saksmapper om navngitte enkeltpersoner er det nødvendig å gå veien om kardexkortene og SU-registerkortene. Disse kortene gir inngang til journalnummer, CPK-nummer og SU-nummer i sakarkivets serier Da – Dq.

Det er viktig å være klar over at en personsak kan vandre i mange år i systemet. Den ble ikke avsluttet før personen forlot landet, døde eller ble norsk statsborger. Ved asylsaker og søknader om oppholds- eller arbeidstillatelse ble saken oppbevart på politikammeret i det distrikt vedkommende bodde, inntil søkeren fikk norsk statsborgerskap, døde eller forlot landet. Dette betyr at mange saker kunne bli liggende i flere år på politikammeret.

Mange personer kan ha mer enn ett SU-nummer fordi saker til personer som hadde vært ute av landet i mer enn 5 år, ble fjernet fra dagligarkivet og satt i bokser (overført). Når en "overført" person kom tilbake til landet, fikk vedkommende nytt SU-nummer.

Det var også en del yrkesgrupper og person som fikk et felles SU-nummer, som:

- Sirkus- og tivoliartister. Disse fikk tildelt et nummer pr. år. Det samme gjaldt lastebilsjåfører og piloter av ulike nasjonaliteter

- Musikere (danseband) beholdt samme nummer så lenge gruppa var intakt, men ved store utskiftninger ble det gitt nytt nummer. Samme musiker kan derfor være registrert i flere grupper og med flere nummer
- Personer med gruppearbeidstillatelse fikk et felles nummer der det er firmaet som leide inn arbeiderne som ble registrert. Dersom arbeiderne skiftet arbeidsgiver, fikk de et nytt nummer.

I registrene er navn oppført på følgende måte:

- Det ble bare registrert ett fornavn unntatt der man var i tvil om kjønn
- En del personer ble bare registrert med ett navn (ikke fornavn og etternavn)
- Østeuropeiske par ble ofte gitt samme etternavn (f.eks. Petrova/Petrov = Petrov)
- Spanske navn ble ofte registrert feil ved at siste etternavn (moras etternavn) ble brukt i stedet for nest siste navn (farens etternavn)
- Mange navn kan være feilskrevet p.g.a. ulike skrifttegn, manglende dokumentasjon, ulike navneskikker, analfabetisme

Kassasjon

Riksarkivaren har gitt følgende vedtak om bevaring og kassasjon:

I brev av 29.11.1972 fastsatte Riksarkivaren at:

- 1 % av søknader om visum og søknadene om oppholdstillatelse og arbeidstillatelse bevares
- Andre saker kunne bevares hvis man fant det nødvendig av ekstraordinære grunner
- Adopsjonssaker bevares

Konsekvensen har blitt at de fleste sakene fra perioden 1945-1962 er kassert. Det ble gitt nye regler for bevaring og kassasjon i 1992 og 1995. Disse er omtalt under kap. 2.3 Utlendingsdirektoratet.

2.3 Utlendingsdirektoratet (UDI)

Den nye utlendingsloven som ble vedtatt 24. juni 1988, førte til at Statens utlendingskontor og Statens flyktningsekretariat ble nedlagt. I stedet ble det opprettet et nytt direktorat,

Utlendingsdirektoratet, som skulle overta deres oppgaver samt en del av oppgavene som tidligere ble utført av innvandringsseksjonen i Kommunal- og arbeidsdepartementet.

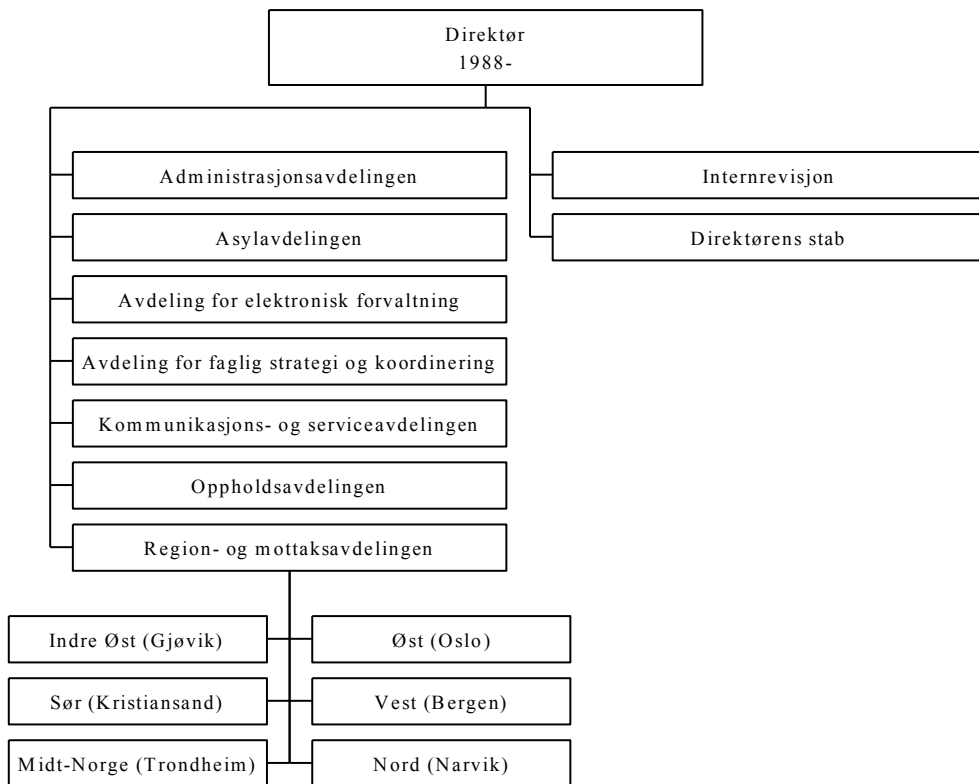
Loven slo bl.a. fast at Utlendingsdirektoratet (UDI) skulle ha det utøvende statlige ansvaret for innvandrings-, integrerings- og flyktningarbeidet. Det betød at direktoratet skulle behandle søknader om politisk asyl, søknader om ulike typer oppholds- og arbeidstillatelser, søknader om visum og statsborgerskap og søknader om arbeidstillatelse. Direktoratet fikk opprinnelig også ansvaret for å etablere og drive et mottaksapparat for asylsøkere som ventet på å få status avgjort, og ansvaret for arbeidet med å plassere flyktninger og personer som fikk opphold på humanitært grunnlag

Som faglig overordnet organ instruerer UDI politiet og utenriksstasjonene via rundskriv.

Direktoratet behandler de sakene utenriktstjenesten og politiet ikke har beslutningsmyndighet til å avgjøre, og de sakene hvor det er usikkert om tillatelse bør innvilges.

Fra 1. juli 2000 overtok direktoratet oppgaven med å intervju asylsøkerne, en oppgave som tidligere var tillagt politiet.

UDI er pr. 1.1.2009 delt inn i sju avdelinger og seks regionkontor:

Regionkontorene arbeider særlig med opprettelse, tilsyn og drift av asylmottak. I tillegg arbeider de med saker vedrørende retur og tilbakevending av flyktninger og asylsøkere. Fire av kontorene har forsterkede avdelinger knyttet til ordinære mottak i regionene. Et kontor har ansvar for drift og kvalitetssikring av transittmottak. Regionkontorene er samlokaliserte med regionkontorene til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.

Elektroniske registre i UDI

Ved opprettelse av Utlendingsdirektoratet 1.1.1988 ble de gamle hovedregistrene og alfabetisk tilleggsregister til Statens utlendingskontor erstattet med et databasert register, det såkalte FREMKON-systemet (fremmedkontrollsystemet). FREMKON inneholdt opplysninger om alle personer som har fremmet en sak for utlendingsforvaltningen, og omfatter de viktigste hendelsene som oppstår i forbindelse med behandling av utlendings saker. Systemet ble benyttet av alle instanser innenfor fremmedkontrollen - også de enkelte politikamrene.

Sentrale data i FREMKON-systemet er opplysninger om nasjonalitet, yrke, bosted, familieforhold, ankomsttidspunkt til landet og oppholdets varighet.

De aller fleste saksbehandlere i Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og politiet fikk legge inn opplysninger i FREMKON-systemet. I tillegg hadde de som arbeider med registrering, for eksempel forværelset og arkivet i de samme etatene, slik tilgang. Enkelte ansatte i Kommunal- og regionaldepartementet hadde også tilgang til å registrere opplysninger i systemet, fordi departementet behandlet klagesaker etter statsborgerloven.

Da Statens flyktningsekretariat ble nedlagt, ble det opprettet et eget register over flyktninger FLYREG. FLYREG inneholdt informasjon om alle som ble overført til asylmottak, bosettingsdato, dato for vedtak og vedtakstype.

På slutten av 1990-tallet ble det besluttet å erstatte FREMKON med et teknisk mer moderne system DUF ”Dataselement for utlendingsforvaltningen”. DUF skulle ikke bare inneholde alle data fra FREMKON, men det skulle erstatte alle eksisterende system innenfor utlendingsadministrasjonen. DUF ble tatt i bruk fra 2002. Alle opplysninger i FREMKON og FLYREG ble da konvertert til DUF.

Sakene som ble registrert i FREMKON, fikk et såkalt identifikasjonsnummer – FREMKON-nummer. Nummeret består av 8 siffer hvorav de to første tallene utgjør årstallet. Alle dokumentene innenfor en sak som ble registrert i systemet, ble utstyrt med samme FREMKON-nummer. Ved overgang til DUF fikk man et 12-sifret identifikasjonsnummer – DUF-nummer. Nummeret består av årstallet (fire siffer), deretter et seks-sifret tall, som sammen med de to siste i årstallet utgjør FREMKON-nummeret. I tillegg er det to ekstra tall på slutten. DUF brukes pr. 1.1.2009 av Utlendingsdirektoratet, Politiet, Utlendingsnemnda, Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet, Skattedirektoratet, utenriksstasjonene og Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Et annet sentralt register i UDI var FLYREG som inneholdt informasjon om alle som ble overført til asylmottak. Registeret ble primært brukt av Integrasjonsavdelingen og UDIs regionskontorer. FLYREG ble nedlagt ved opprettelsen av DUF og alle opplysningene fra registeret ble overført til DUF.

Pr. 1.1.2009 har UDI tatt i bruk et nytt saks- og dokumentbehandlingssystem Public 360/eSak. Systemet er basert på NOARK (4) standarden og er integrert med DUF. På samme måte som i det manuelle personarkivet, blir det opprettet en mappe for hver person. Public 360/eSak brukes på samme måte som DUF av Politiet, Utlendingsnemnda, Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet, Skattedirektoratet, utenriksstasjonene og Arbeids- og inkluderingsdepartementet ved siden av UDI.

Arkivet

Hovedtyngden av direktoratets arkiv utgjøres av mapper på den enkelte person. Disse er dels ordnet etter FREMKON-nummer dels etter DUF-nummer (fra 2002). Selv om DUF-basen inneholder noen dokumenter, er hovedarkivet fremdeles på papir. Mange andre institusjoner som arbeider med innvandrersaker, sender kopi av sine avgjørelser til UDI. Innenfor det vi kan kalle den statlige innvandringsadministrasjonen har UDI derfor det mest fyldige arkivet som omhandler innvandrere. Et uttrekk av FREMKON-registeret fra 1988 er avlevert. En konvertert utgave av FREMKON er avlevert i form av tre uttrekk fra DUF i 2002 (person-, saks- og vedtakstabeller). Disse inneholder de samme dataelementer som i uttrekket fra 1988.

Ved opprettelsen av UDI ble arkivene etter Statens utlendingskontor og Statens flyktningsekretariat overført til direktoratet. Hovedtyngden av arkivet etter Statens utlendingskontor er som vist i kap. 2.2. avlevert til Riksarkivet. Arkivet etter Statens flyktningsekretariat er ordnet, men ikke avlevert pr.1.1.2009.

Kassasjon

Riksarkivaren har gitt følgende vedtak om bevaring og kassasjon:

Vedtak nr. 477

I brev av 4.9.1992 ble reglene som var gitt for Sentralpasskontoret/Statens utlendingskontor endret⁹. Det betød at:

- Saker som var overført fra Sentralpasskontoret/Statens utlendingskontor til og med 1964, skulle bevares
- Med utgangspunkt i 1965 skulle saker for hver 5. årgang bevares. For alle mellomliggende år skulle mapper tykkere enn 2,5 cm bevares
- Alle mapper på personer som hadde oppnådd norsk statsborgerskap skulle bevares
- Alle registre skulle bevares
- I de seriene som ikke var inndelt etter årgang skulle man bevare alle mapper over en viss tykkelse

Vedtak nr. 536:

I brev av 23.3.1995 ble det gitt nye bevaringsbestemmelser som en følge av at arkivet var blitt omorganisert etter 1992. De gjeldende bestemmelser går ut på at:

- Saker for hvert 10 år bevares. I tillegg skal 1 % av alle saker dvs. alle saker som ender på 13, og alle saker som er tykkere enn 2,5 cm, bevares hvert år
- Visumberetninger fra ambassader (i den grad de kommer til UDI) kasseres
- Alle registerkort og alle mapper på personer som har fått norsk statsborgerskap skal bevares

2.4 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

For å gi integrerings- og mangfoldsarbeidet høyere prioritet besluttet Stoltenberg 2-regjeringen i desember 2004 å etablere et eget Integrerings- og mangfoldsdirektorat. Dette ble opprettet 1. januar 2006. Fagfeltet integrering ble overført fra Utlendingsdirektoratet UDI. Et stort antall ansatte i Integreringsavdelingen i UDI som arbeidet med integrering og mangfold, ble samtidig overført til IMDi. UDI og IMDi er samlokalisert sentralt og lokalt og har fellestjenester som bl.a. IKT og bibliotek. Mens UDI fortsatt har ansvaret for drift av asylmottak, har IMDi ansvaret for integrering av personer som har fått opphold i landet.

IMDi har ansvar for å følge opp lov av 4.7.2003 nr. 80 om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven) og St. meld. nr. 49 (2003-2004) "Mangfold gjennom inkludering og deltakelse – ansvar og frihet". Direktoratet samarbeider med innvandrersorganisasjoner og -grupper, kommuner, statlige etater og privat sektor.

Et av siktemålene med IMDi er at det skal fungere som et kompetansesenter for integreringsarbeidet i Norge. Ved siden av arbeidet med eget introduksjonsprogram og norskopplæring og samfunnskunnskap i henhold til introduksjonsloven, er bosetting av innvandrere i kommunene et viktig arbeidsområde. Direktoratet er nasjonal fagmyndighet for

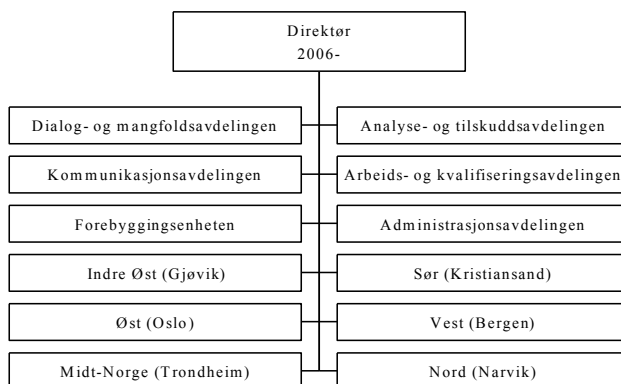
---

⁹ Jf. tidligere kassasjonsregler gitt for Statens utlendingskontor, jf. kap. 2.2

tolking i offentlig sektor og har bevillingsansvar for statsautorisasjon av tolker. I forbindelse med regjeringen Stoltenberg 2s handlingsplan mot tvangsekteskap har IMDi ansvar for minoritetsrådgivere til videregående skole, integreringsrådgivere til utenriksstasjoner, kompetanseteamet mot tvangsekteskap og støtte til holdningsskapende arbeid.

IMDi forvalter en rekke ulike statlige tilskuddsordninger. Hovedtyngden av tilskuddene går til kommunene eller gjennom kommunene som tilskudd til bosetting av flyktninger (integreringstilskudd), tilskudd til bosetting av personer med alvorlige, kjente funksjonshemninger og adferdsvansker og kommunale tiltak for innvandrere. Direktoratet forvalter også tilskudd til drift av landsdekkende organisasjoner på innvandrerfeltet og tilskudd til lokale innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet i lokalsamfunnet. I tillegg bevilges det midler til forskning og utvikling innenfor direktoratets fagfelt jf. kap. 2.14.

IMDi er pr. 1.1.2009 delt i seks avdelinger og seks regionale enheter (disse jobber direkte med tilskuddsordningene). De regionale enhetene er som tidligere nevnt samlokalisert med UDIs regionale enheter.

Arkivet

Det finnes få opplysninger om enkeltpersoner i IMDIs sentrale arkiver, men regionskontorene oppbevarer to serier med tilskudd – tilskudd til integrering og tilskudd til boliger. Der er sakene ordnet etter tilskuddstype, fylke og DUF-nummer.

2.5 Utlendingsnemnda (UNE)

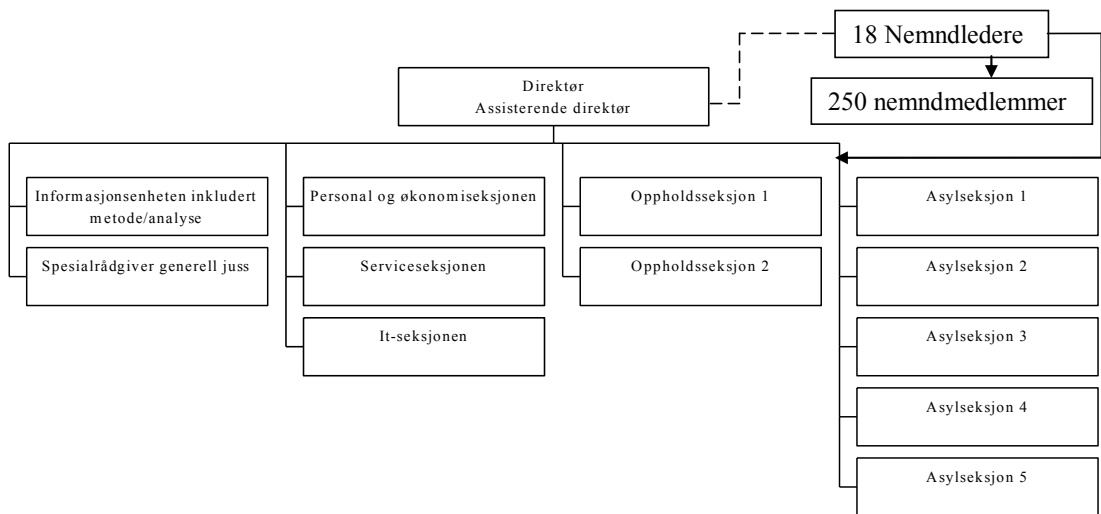
Utlendingsnemnda (UNE) ble opprettet ved lov av 30. april 1999 nr. 22 om endringer i utlendingsloven. Nemnda har vært i aktivitet siden 1.1.2001. Det er et domstollignende forvaltningsorgan som behandler klager på Utlendingsdirektoratets (UDI) vedtak etter utlendingsloven og utlendingsforskriften. Utlendingsnemnda er overordnet UDI som lovtolkende organ, og nemndas praksis er retningsgivende for UDIs praksis. UNE er underliggende organ til Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

UNE behandler alle klagesaker som gjelder UDIs avslag på søknader om asyl, familieinnvandring, oppholds- og arbeidstillatelse, opphold på humanitært grunnlag,

bosettingstillatelse, visum, bortvisning, utvisning og statsborgerskap. I tillegg behandler UNE klager i de tilfelle UDI trekker tilbake tidligere gitte tillatelser, avslår søknader om reisebevis og utlendingspass eller gir bestemmelser om å registrere utlendinger i SIS (Schengen Information System).

UNE behandler også søknader om omgjøring av sine egne vedtak. Da har saken alt vært behandlet i to instanser, UDI og UNE.

UNE er organisert slik pr. 1.1.2009:

Som det framgår av organisasjonskartet har UNE sju juridiske seksjoner. To av dem, oppholdsseksjonene, behandler alle de klagesakene som ikke dreier seg om asyl, dvs. klagesaker som dreier seg om statsborgerskap, bosettingstillatelse, tilbakekalling av tidligere vedtak, utvisning/bortvisning, familiegjengforening, visum, arbeids- og oppholdstillatelse (familiebesøk, studietillatelser mv) med mer. De fem asylseksjonene behandler asylsøknader fra ulike land fordelt på denne måten:

- Asylseksjon 1 (A1): Europa (inkludert Tyrkia), Amerika, og Nord- og Vestafrika samt Dublinsakene
- Asylseksjon 2 (A2): Afghanistan, Pakistan, Asia (Unntatt Sentralasia og Midtøsten)
- Asylseksjon 3 (A3): Irak og Midtøsten
- Asylseksjon 4 (A4): Russland, resten av tidligere Sovjetunionen og Iran
- Asylseksjon 5 (A5): Afrika (unntatt Nord- og Vestafrika, men inkludert Egypt, Angola og Nigeria)

Både direktøren og de 18 nemndslederne er jurister og må fylle kvalifikasjonskrav til dommere. Nemndslederne blir utnevnt for åtte år uten adgang til gjenoppnevning.

Sekretariatet har fullmakt til å avgjøre helt kurante saker, og en nemndsleder kan avgjøre saker som ikke inneholder vesentlige tvilsspørsmål. Alle saker som behandles administrativt blir behandlet av minst to personer. Nemndslederne har fullmakt til å avgjøre om en sak skal behandles av en nemnd eller bare av nemndsleder. Sekretariatet forbereder saker for nemndslederne og nemndsmøte. De 250 nemndsmedlemmene er lekfolk som er oppnevnt av

Utenriksdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Norges juristforbund og ulike humanitære organisasjoner.

Fram til 2005 hadde UNE egne såkalte landrådgivere som skulle skaffe informasjon om forholdene i de land asylsøkerne og flyktningene kom fra. Disse stillingene ble nedlagt da det uavhengige organet Landinfo ble opprettet 1.5.2005 jf. kap. 2.6.

Elektroniske registre i UNE

UNE har utviklet sitt eget interne saksbehandlingssystem, INKA (innkalling til nemndmøte). Systemet er utviklet i Access og driftes internt i UNE. INKA brukes ved innkalling til nemndmøter og inneholder informasjon om hvilke personer som blir innkalt og deltar ved de ulike møtene samt sakskart. Fra systemet får man også statistikk over antall saker som blir behandlet. INKA er ikke integrert med DUF-systemet som UNE også er tilkoblet. Alle saker som blir behandlet i UNE blir hentet fra DUF.

Arkivet

UNE får oversendt de sakene som skal behandles av nemndene fra UDI. Etter hvert nemndmøte blir saksmappene returnert til UDI med nemndas vedtak. UNES eget saksarkiv er pr. 1.1.2009 papirbasert. Saksmappene ordnes etter DUF-nummer pr. år. Hver mappe inneholder bare kopi av UNES eget vedtak samt interne merknader.

UNE har tatt i bruk et NOARK-system (pr. 1.1.2009 Public 360), men selve det administrative arkivet er fremdeles papirbasert. Det planlegges å gå gradvis over til fullelektronisk arkiv i løpet av 2009.

Kassasjon

Riksarkivaren har gitt følgende vedtak om bevaring og kassasjon:

Vedtak nr. 764

I brev av 27.4.2007 er det gitt følgende bestemmelser for kassasjon av Utlendingsnemndas administrative arkiv:

- Materiale vedrørende rettssaker reist mot UNE bevares
- Søknader om dekking av saksomkostninger kasseres
- Øvrig materiale behandles i henhold til forskrift av 11.12.1999 nr. 1566 om utfyllende tekniske og arkivfaglige bestemmelser om behandling av offentlige arkiv kap. III Felles bevarings- og kassasjonsbestemmelser for statsforvaltningen

2.6 Landinfo – utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Landinfo ble opprettet 1. januar 2005 etter en politisk beslutning i Kommunal- og regionaldepartementet. Eksisterende landinformasjonsenheter i Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE) ble da slått sammen til en felles fagenhet.

Landinfo er en del av utlendingsforvaltningen og administrativt underlagt UDI, men er faglig uavhengig og kan ikke instrueres i faglige spørsmål. Enheten skaffer informasjon til hele utlendingsforvaltningen. Landinfos medarbeidere skal først og fremst formidle relevant informasjon om de landene Norge mottar flyktninger og asylsøkere fra. Situasjonen for etniske og religiøse minoriteter, politisk opposisjonelle, menneskerettighetsforkjempere og

sårbare sosiale grupper står sentralt. Landinfo innhenter også informasjon om andre forhold som kan innebære en sikkerhetsrisiko for asylsøkerne ved retur til hjemlandet, i tillegg til informasjon om ulike samfunnsforhold som kan ha betydning for å innvilge opphold på humanitært grunnlag.

Landinfo bistår med landinformasjon i familieinnvandrings-, visum- og statsborgerskaps-saker. Det dreier bl.a. om informasjon vedrørende utstedelse av dokumenter samt statsborgerskaps- og familie Lovgivning i opprinnelseslandene.

Landinfos ansatte er organisert i fire områdedesker. Enkelte medarbeidere er representert på flere desker.

Landinfo har felles arkiv med UDI. Organet driver og vedlikeholder en egen base – Landdatabasen. Denne ble ferdig utviklet av UDI i 2001 og overtatt av Landinfo da denne ble etablert. Basen er inndelt i to hovedområder, region og land. Under hver region legges det inn et nyhetsarkiv, under hvert land finnes følgende moduler:

- Bakgrunnsinformasjon (data om historie, geografi, kart)
- Styringsstruktur
- Lovgivning, statsborgerforhold
- Politiske forhold
- Sosiale og kulturelle forhold
- Mulige utsatte grupper (kvinner, barn og lignende)
- Helse
- Menneskerettsforhold (her legges inn rapporter fra Amnesty m.fl.)
- Militærtjeneste
- Landinfos egne publikasjoner
- Ulike dokumenter og lenker
- Begrenset adgang (her legges inn klausulerte rapporter fra Utenriksdepartementet og UDIs søsterorganisasjoner i Europa)

Landdatabasen er bare tilgjengelig for brukerne i utlendingsforvaltningen.

2. 7 Politiet og Politiets utlendingsenhet

I 1993 ble det opprettet en egen utlendingsavdeling ved Kripos. Avdelingen skulle bistå politidistriktene i etterforskning av saker som vedrører ulovlig innvandring og opphold, samt være sentral adresse for internasjonale politihenvendelser i utlendingsaker. Som et ledd i arbeidet ble det alt i 1992 opprettet et eget utlendingsregister ved Kripos.

I 2000 ble ansvaret for å intervju asylsøkere overført fra politiet til UDI. Samme år fikk UDI også ansvaret for å skrive retningslinjer og rundskriv som regulerer politiets behandling av utlendingsaker. (Dette hadde tidligere ligget til Utlendingsavdelingen i Justisdepartementet.)

Oslo politidistrikt fikk i 2000 et nasjonalt ansvar for koordinering av alle uttransporteringer i utlendingsaker og et midlertidig ansvar for politiets behandling av alle vedtak i asylsaker. Tre år seinere, i 2003, opprettet Politidirektoratet et prosjekt ASYTRANS som skulle utrede og tilrettelegge for en ny nasjonal registrerings- og effektueringsenhet i politiet. ASYTRANS overtok samme år det landsdekkende ansvaret for registrering og uttransportering av utlendinger. Overtagelsen omfattet både administrative og operative funksjoner. Prosjektet ble avsluttet da Politiets utlendingsenhet ble opprettet.

Politiets utlendingsenhet (PU) ble etablert 1.1.2004 som en nasjonal enhet for politiets arbeid med asyl- og utlendings saker (kgl. res. av 21.11.2003) og var i full virksomhet fra 1. juli 2004.

Hovedoppgavene er å registrere asylsøkere når de kommer til landet, og å foreta undersøkelser omkring asylsøkerens reiserute og identitet. PU skal også sørge for at de som får endelige avslag på asylsøknader, forlater landet enten det er frivillig eller de blir uttransportert.

Politidistriktene mm.

Fram til 1990 var det seks store politidistrikter som hadde ansvaret for avhør av asylsøkere, Asker og Bærum, Oslo, Stavanger, Kristiansand og Trondheim. Asker og Bærum hadde et nasjonalt koordineringsansvar for uttransportering. Oslo hadde ansvar for retur av egne søkere.

De nåværende (2008) 27 politidistriktene mottar og forbereder søknader om forlengelse av visum/oppholds- og arbeidstillatelse, og behandler en stor del av søknadene de mottar. Saker politiet ikke kan behandle selv, sendes til UDI. Politiet innvilger alle kurante visumsøknader og kan ikke avslå søknader. I tillegg oppretter politiet utvisningssaker som avgjøres av UDI. De kan også fatte bortvisningsvedtak etter nærmere anvisning i utlendingsforskriftene.

Arkivet

PU sender saksdokumentene i asylsaker til de enkelte politidistrikt dersom en asylsøker får innvilget oppholdstillatelse. Bli vedkommende nektet opphold, sendes dokumentene til Utlendingsdirektoratet. UDI har som påvist i kap. 2.3 også mappe på de asylsøkerne som får oppholdstillatelse.

Kassasjon

Riksarkivaren har gitt følgende vedtak om bevaring og kassasjon:

I brev av 29.8.2005 ble det gitt følgende regler vedrørende kassasjon av papirbasert materiale i forbindelse med politiets fremmedkontroll mm. Bestemmelsene gjelder arkivdanningen før opplysninger ble registrert i FREMKON-registeret.

- Eldre manuelle kortregistre (dvs. kortregistre som er gått ut av daglig bruk) og journaler/dagbøker over utvisninger mm. bevares og avleveres statsarkivene
- Hotellskjema kasseres
- Søknader om pass kasseres når det ikke lenger er bruk for dem

2.8 Det norske flyktningeråd

Det norske flyktningeråd ble opprettet 1. januar 1953 av Sosialdepartementet. Organisasjonen var opprinnelig sammensatt av fire avdelinger: Innenlandsavdelingen, Utenlandskomiteen, Budsjett- og administrasjonskomiteen og Lånekassa for flyktninger. Innenlandsavdelingen ble seinere delt i en Sosialavdeling og en Boligadministrasjon. Sosialavdelingen hadde ansvaret for Flyktningerådets lokale mottakssentraler rundt om i landet og skulle sørge for språkoppklæring og annet integreringsarbeid i tillegg til å drifte mottakssentralene.

Sosialavdeling skulle også yte tjenester og gi råd til de kommuner og hjelporganisasjoner som mottok flyktingene.

Utover på 1970-tallet fikk Flyktingerådets Sosialavdeling større og større oppgaver i forbindelse med økningen i antall flyktinger til Norge, først fra Uganda, deretter fra Chile og Vietnam. Mange mente at Flyktingerådets ledelse ikke tok konsekvensen av dette og oppprioriterte arbeidet med flyktinger i Norge. Manglende statlige bevilgninger til innenlandsarbeidet gjorde også sitt til at ansatte i Sosialavdelingen følte at de fikk uholdbar arbeidssituasjon, og avdelingen sto i fare for å bryte sammen. Det førte og til en bitter intern strid mellom Sosialavdelingen og resten av Rådet¹⁰.

I oktober 1980 ba derfor Flyktingerådets styre Staten om å overta innenlandsarbeidet. Ved årsskiftet 1980-1981 ble Flyktingerådets virksomhet i realiteten fordelt på to institusjoner, en frivillig organisasjon som skulle drive virksomheten i utlandet og en statlig organisasjon som skulle ta seg av de flyktinger som kom til Norge. Imidlertid tok det halvannet år etter det reelle skillet, før en ny organisasjon Statens flyktingsekretariat ble opprettet ved kgl. res. av 25. juni 1982 jf. kap. 2.9.

Arkivet

Arkivet etter Innenlandsavdelingen er avlevert til Riksarkivet (Astanummer S-3625). Arkivet utgjør om lag 32 hyllemeter og består for en stor del av personmapper over flyktinger fra ulike land. Videre inneholder sakarkivet opplysninger om mottak av flyktinger i de forskjellige fylkene, hvilke generelle tiltak som ble satt i gang overfor flyktingene og om administrasjonen av Flyktingerådet og Innenlandsavdelingen.

Riksarkivet har også mottatt arkivet etter de andre avdelingene i Flyktingerådet fram til ca. 1990 (Astanummer PA-1254). Arkivet er på 21,5 hyllemeter. Hoveddelen består av emneordnete saker fra Flyktingerådets virksomhet i utlandet, men her finnes også den vesentligste delen av arkivmaterialet etter Rådets styre og administrasjon.

2.9 Statens flyktingsekretariat

Statens flyktingsekretariat ble opprettet ved kgl. res. av 25. juni 1982 i og med at Sosialdepartementet tok ansvar for å drive videre den gamle Sosialavdelingen i Flyktingerådet. Flyktingsekretariatet skulle planlegge og organisere mottak av flyktinger til Norge. Det fikk også i oppgave å være et service- og rådgivningsorgan for de kommuner som mottok flyktingene direkte.

Statens flyktingsekretariat fikk bare noen få års levetid. Da utlendingsdirektoratet (UDI) ble opprettet i 1988, gikk oppgavene over til UDI og Sekretariatet ble nedlagt.

Arkivet

Arkivet etter Statens flyktingsekretariat ble ved nedleggelsen overført til UDI. Det er ordnet og utgjør ca. 15 hyllemeter. En stor del av arkivmaterialet består av korrespondanse

---

¹⁰ Hege Roll Hansen og Eva Helene Østbye, *Hjelp og beskyttelse; Flyktingerådet 1946-1996*, Oslo 1996: 105 ff og NIH bd. 3, 2003: 167-168

vedrørende statstilskott til kommuner og saker vedrørende mottak i kommunene. Det er også mye materiale vedrørende transittleire og kvoteflyktninger. Arkivet er ikke avlevert til Riksarkivet pr. 1.1.2009.

2.10 Selskapet for innvandrerboliger (SIBO)

En hovedbegrunnelse for å innføre innvandringsstoppen i 1975 var at man nå måtte forbedre boligssituasjonen og den sosiale situasjonen for de innvandrerne som hadde etablert seg i Norge. Ved kgl. res. 9.7.1976 opprettet derfor regjeringen et eget boligselskap for innvandrere - Selskapet for innvandrerboliger (SIBO). Det ble først opprettet for en femårsperiode.

SIBO skulle ta initiativ til å kjøpe og forvalte boliger som innvandrerne videre kunne kjøpe eller leie. Selskapet skulle også formidle og garantere for lån. En viktig oppgave var å drive informasjon og veiledning både overfor boligbyggelag og andre organisasjoner og overfor innvandrerne selv.

I forbindelse med omorganisering av hele utlendingsadministrasjonen i 1988 ble Selskapet slått sammen med Stiftelsen flyktningeboliger FLYBO (se kap. 2.11) til et nytt selskap - Selskapet for innvandrere- og flyktningeboliger (SIFBO).

Arkivet

Arkivet som er gått inn i arkivet etter SIFBO, er omtalt sammen med SIFBOS arkiv.

2.11 Stiftelsen flyktningeboliger (FLYBO)

For å hjelpe de flyktninger som kom til Norge, opprettet Den norske flyktningeråd i 1958 stiftelsen Det norske flyktningeråds sosiale boliger (Boligstiftelsen). Men boligstiftelsen klarte ikke å hjelpe alle flyktninger som kom, med bolig. I 1979 opprettet derfor flyktningerådet i samråd med Sosialdepartementet Stiftelsen flyktningeboliger – FLYBO. På samme måte som SIBO skulle selskapet skaffe, oppføre og forvalte boliger til flyktninger og formidle lån.

Stiftelsen var en såkalt mild stiftelse med eget styre og regnskap. Regnskapet skulle revideres av Riksrevisjonen og styret skulle oppnevnes av Kommunaldepartementet.

I 1988 ble FLYBO slått sammen med SIBO til Selskapet for innvandrere- og flyktningeboliger (SIFBO). Stiftelsen FLYBO ble da "passivisert" som forvaltningsstiftelse for den boligmasse som var ervervet før 1.7.1988. FLYBO ble som egen stiftelse nedlagt i 1992 sammen med nedleggelsen av SIFBO (se under).

Arkivet

Arkivet som er avlevert til Riksarkivet utgjør ca.18 hyllemeter. Det er bare delvis ordnet og registrert i arkivsystemet Asta (S- 4272). Følgende hovedserier er registret:

- Innfridde lån
- Hjelp til å kjøpe borettslagsleiligheter (ordnet etter fylke, borettslag, adresse)

- Kjøp, overtagelse og lignende av andre eiendommer

2.12 Selskapet for innvandrere- og flyktningeboliger (SIFBO)

Omorganiseringen av utlendingsadministrasjonen i 1988 med bl.a. opprettelsen av Utlendingsdirektoratet, førte også til en forenkling av boligadministrasjonen overfor flyktninger og innvandrere. Ved kgl. res 3.6.1988 ble Selskapet for innvandrerboliger (SIBO) og Stiftelsen Flyktningeboliger (FLYBO) slått sammen til Selskapet for innvandrere- og flyktningeboliger (SIFBO). SIFBO ble et statselskap under Kommunaldepartementet og ble organisert etter lov om statsbedrifter av 25.6.1965 nr. 3. SIFBOs hovedoppgave var, på samme måte som dens forgjengere, å hjelpe kommunene med å skaffe boliger for flyktninger og andre innvandrergupper. Dette ble gjort ved å framskaffe, forvalte, leie ut og selge boliger, gi finansieringsbistand og ved å gi informasjon.

Imidlertid var ordningen kostbar for Staten. Det var meningen at SIFBO skulle drives etter forretningsmessige kriterier og gå i balanse. Dette lyktes ikke, og da SIFBO fortsatte å gå med store tap etter at det hadde tapt hele sin egenkapital, foreslo regjeringen overfor Stortinget å nedlegge selskapet. Stortinget tok forslaget til følge og vedtok 15. mai 1992 å nedlegge SIFBO.

Selskapets forpliktelser ble deretter overtatt av Husbanken pr. 1. september 1992. Husbanken skulle også overta rådgivningsoppgavene vis-à-vis kommunene. Det ble videre vedtatt at kommunene skulle ha ansvar for å løse boligspørsmålet for flyktningene mens staten skulle tilrettelegge økonomiske virkemidler.

Arkivet

Hele arkivet inkludert arkivet etter SIBO er avlevert til Riksarkivet. Det utgjør ca.25 hyllemeter og er ordnet og registret i arkivsystemet Asta (S-4273, Selskapet for innvandrerboliger (SIBO) Selskapet for innvandrere- og flyktningeboliger (SIFBO). I tillegg til korrespondanse med offentlige etater som diverse departement, Oslo kommune og Husbanken, er det en egen serie med korrespondanse med diverse kommuner. De største seriene består imidlertid av saker vedrørende boligprosjekt, avslåtte og henlagte lånesaker og regnskap med mer vedrørende solgte leiligheter.

2.13 Stiftelsen Lånekassen for flyktninger

Lånekassen for flyktninger ble opprinnelig opprettet som en stiftelse i 1953 under styret til Det norske flyktningeråd. Seinere besto styret av to representanter for styret i Flyktningerådet og en representant for Sosialdepartementet. Lånekassen ble omorganisert som en egen stiftelse under Sosialdepartementet i 1982 med Stiftelsen Flyktningeboliger (FLYBO) som forretningsfører. Selv om Lånekassen formelt hadde et eget styre etter 1982, besto styret av de samme personene som utgjorde styret for FLYBO.

FLYBO og Lånekassen for flyktninger ble innlemmet i Selskapet for innvandrere- og flyktningeboliger (SIFBO) da denne ble opprettet i 1988. Selv om ansatte og oppgaver ble overført til SIFBO, forble de to stiftelsene likevel selvstendige juridiske personer. Imidlertid skulle styret for SIFBO også være styre for FLYBO og Lånekassen.

Lånekassen skulle garantere for lån slik at flyktningene kunne få finansiert bolig og nødvendig inventar og utstyr når de etablerte seg i Norge. Etter 1.7.1982 sorterte alle bolig- og lånesaker under FLYBO. Etter 1987 ble det ikke tildelt flere lån fra lånekassen. Tilskudd til inventar og utstyr mm. ble deretter dekket av lov om sosial omsorg. Stortinget vedtok 15. mai 1992 å nedlegge Lånekassen for flyktninger sammen med nedleggelsen av SIFBO. Lånekassens virksomhet var ikke stor. Fram til 30.6.1987 hadde den garantert for 223 lån til finansiering av innskudd og etablering i egen bolig.

Arkivet

Lånekassen for flyktninger har ikke noe eget arkiv. De lånesaker som er bevart, er gått inn i FLYBOs arkiv. Når det gjelder administrasjon av Lånekassen, vil man finne saker i Flyktningerådets og FLYBOs arkiver. Det finnes også noen saker i det gamle arkivet etter Sosialdepartementet (nå i Helse- og omsorgsdepartementet) på arkivnøkkelnummer 063.355 og 063.435.

2.14 Husbanken

Husbanken ble opprettet ved lov av 1.3.1946. Hovedkontoret som opprinnelig var i Oslo, ble flyttet til Drammen i 2005. Husbanken har regionkontor i Arendal og Drammen (region sør), Oslo (region øst), Bergen (region vest), Trondheim (region Midt-Norge), Bodø (region Bodø) og Hammerfest (region Hammerfest).

Ved nedleggelse av SIFBO i 1992 overtok Husbanken 1.9.1992 SIFBOs forpliktelser

Husbanken kan gi tilskudd og lån til kjøp, bygging eller utbedring av boliger for vanskeligstilte grupper. Tilskudd og lån blir i hovedsak formidlet gjennom kommunene. Husbanken har pr. 1.1.2009 følgende tilskuddsordninger som blant annet er rettet mot flyktninger og innvandrere:

- **Bostøtte** - alle personer som deltar på introduksjonsprogrammet i henhold til introduksjonsloven, har rett til bostøtte. Men også andre flyktninger og innvandrere med svak økonomi kan ha rett på bostøtte.
- **Boligtilskudd til etablering** - boligtilskudd kan gis i kombinasjon med startlån for å redusere lånebyrden.
- **Boligtilskudd til utleieboliger** - tilskuddet blir tildelt av Husbanken til kommuner, stiftelser og lignende, og formålet er å øke antall utleieboliger til vanskeligstilte på boligmarkedet.
- **Startlån** - lånet gis til kommuner for videreutlån til enkeltpersoner. Startlånet kan benyttes til topp- eller fullfinansiering ved kjøp av bolig, og kan også gis til refinansiering og til toppfinansiering ved bygging av ny bolig.
- **Grunnlån** - enkeltpersoner kan søke om inntil 80 % finansiering til oppføring av ny bolig. Lånet gis også til kommuner/stiftelser til kjøp og oppføring av utleieboliger - ofte i kombinasjon med tilskudd.

Kassasjon

Riksarkivaren har i brev av 17.8.2005, 19.2.1988, 23.9.1987 og 21.2.1984 gitt regler for kassasjon av ulike arkivserier. Imidlertid kommer ingen av de ovennevnte tilskuddene inn under disse bestemmelsene.

Arkivet

Husbanken har bare avlevert kopibøkene fra 1946-1979 til Riksarkivet. Disse utgjør 50 hyllemeter og er registrert i arkivsystemet Asta (S-1541).

3. Rådgivende utvalg

3.1 Det rådgivende utvalget for Sentralpasskontoret

Innreisetilattelse for tyske statsborgere eller statsborgere fra land som hadde deltatt i 2. verdenskrig på tysk side, ble snart et aktuelt spørsmål etter fredsslutningen i 1945. I februar 1946 opprettet Justisdepartementet derfor et rådgivende utvalg for Sentralpasskontoret som skulle avgi uttalelser i slike saker. Utvalget ble nedlagt allerede etter et år. Imidlertid følte Justisdepartementet at det fremdeles var behov for et råd som kunne behandle mer prinsipielle saker vedrørende oppholds-, innreise- eller arbeidstillatelser, og et permanent rådgivende utvalg for Sentralpasskontoret ble opprettet ved kgl. res. 16.1.1948.¹¹ Instruks for utvalget ble vedtatt ved samme kgl. res. Utvalgets medlemmer ble oppnevnt for to år ad gangen.

Ved siden av de prinsipielle sakene skulle Rådet spesielt avgi uttalelser i saker vedrørende innreise- og oppholdstillatelser samt arbeidstillatelser, i realiteten saker som ville bety varig innvandring.

Etter hvert som visumlettelse for tyskere og østerrikere ble innført på begynnelsen av 1950-tallet, ble behovet for det rådgivende utvalget mindre. Samtidig førte arbeidet med revisjon av fremmedloven til at man ønsket å vurdere utvalgets arbeidsområde nærmere. Utvalget ble derfor bare oppnevnt på midlertidig basis fra 1954 og ble nedlagt i forbindelse med nedleggelsen av Sentralpasskontoret i 1957.

Arkivet

Det er ikke oppbevart noe eget arkiv etter Det rådgivende utvalget for Sentralpasskontoret. Utvalgets sakspapirer og møtereferat er samlet i to esker i arkivet etter Statens utlendingskontor (serie Db stykke 46-47).

3.2 Statens utlendingsråd

Det rådgivende utvalget for Sentralpasskontoret ble etterfulgt av Statens utledningsråd som ble opprettet ved kgl. res. av 29.5.1957. Rådet lå under Justisdepartementet og arbeidet etter instruks laget av departementet 18.4.1958 med medhold i kgl. res. av 11.4.1958. Statens utlendingsråd videreførte på mange måter arbeidet til Det rådgivende utvalget for Sentralpasskontoret. Men mens Det rådgivende utvalget hadde bestått av fem medlemmer, ble rådet utvidet med en person til seks medlemmer. Medlemmene ble oppnevnt ved kgl. res. og skulle bestå av representanter fra Norsk arbeidsgiverforening, Landsorganisasjonen, de sosiale og humanitære organisasjonene og pressen. Sjefen for Statens utlendingskontor var sekretær. Medlemmene ble oppnevnt for fire år ad gangen.

Det såkalte Danielsenutvalget foreslo i NOU 1973:17 Innvandringspolitikken at det burde opprettes et rådgivende organ for utledningsspørsmål som skulle behandle flere oppgaver enn de som var tillagt Statens utlendingsråd. Statens utlendingsråd kunne gå inn i det nye organet. Som en følge av dette forslaget ble Statens utlendingsråd fra og med 1974 tillagt få oppgaver og Rådet hadde ingen møter fra 1976 til det ble endelig nedlagt i 1980.

---

¹¹ Regjeringsreferat nr. 2/1948 fra statsråd Gundersen. RA. Statens utlendingsdirektorat, serie Eb eske 48

Arkivet

Det er ikke oppbevart noe eget arkiv etter Statens utlendingsråd. Rådets sakspapirer og møtereferat er samlet i en eske i arkivet etter Statens utlendingskontor (Arkiv S-1561 serie Eb stykke 47). I Justisdepartementets politiavdeling finnes det et legg som inneholder oppnevnelser av rådsmedlemmer og årsmeldinger 1961-1972 (Arkiv S-4346 serie D stykke 115 legg 2).

3.3 Samordningsutvalget for innvandrerspørsmål¹²

Samordningsutvalget for innvandrerspørsmål ble etablert i 1975. Utvalget kom som et svar på Danielsenutvalgets forslag om å opprette et organ som skulle koordinere sentraladministrasjonens behandling av innvandrerspørsmål. Som faste medlemmer av utvalget var opprinnelig Kommunal- og arbeidsdepartementet (KAD), Arbeidsdirektoratet, Kirke- og undervisningsdepartementet, Sosialdepartementet og Statens utlendingskontor. Våren 1979 ble også Justisdepartementet, Forbruker- og administrasjonsdepartementet og Flyktningerådet /Statens flyktningesekretariat faste medlemmer. Det var opprinnelig Sekretariatet for innvandrings-spørsmål i KAD som var sekretær for utvalget.

Samordningsutvalget skulle finne fram til og sørge for gjennomføring av praktiske løsninger på saker som berørte flere statlige myndigheter. Det skulle også peke på spørsmål som burde legges fram for Rådet for innvandringsspørsmål (se kap. 3.3). De første tre åra var utvalget aktivt og arbeidet særlig med prinsipielle spørsmål angående kontroll av utlendinger. Samordningsutvalget fikk et utvidet mandat og flere faste medlemmer i 1979. Utvalget skulle nå først og fremst være et forum for gjensidig informasjonsutveksling når det gjaldt innvandrerspørsmål som berørte flere etater. Samtidig ble hele utvalget knyttet sterkere til KAD da både leder- og sekretærfunksjonen ble knyttet til dette departementet. Utover på 1980-tallet ble Samordningsutvalget av mindre betydning, og det ble nedlagt ved opprettelsen av Utlendingsdirektoratet i 1988.

Arkivet

Pr. 31.1.2009 har det ikke vært mulig å oppspore noe arkivmateriale etter Samordningsutvalget for innvandrerspørsmål verken i Kommunal- og regionaldepartementet eller Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Eldre deler av arkivet etter Kommunaldepartementet er fremdeles under ordning. Det kan derfor være mulig at man vil finne noe arkivmateriale når ordningsarbeidet er fullført.

3.4 Rådet for innvandringsspørsmål

Året etter at Kommunal- og arbeidsdepartementet hadde etablert Samordningsutvalget for innvandrerspørsmål, ble et nytt råd nedsatt ved kgl. res. av 9.4.1976 – Rådet for innvandringsspørsmål. Dette rådet kom også som svar på Danielsenutvalgets forslag, og skulle være et rådgivende organ for berørte departementer når det gjaldt retningslinjer for utforming og praktisering av norsk innvandringspolitikk. Rådet hadde opprinnelig 15 medlemmer, men ble utvidet med nok et medlem etter et par år. I tillegg til de aktuelle

---

¹² Omtalen av Samordningsutvalget er hentet fra Kommunaldepartementet 1948-1998, 1998: 81-82.

departementer hadde rådet medlemmer oppnevnt av kommunale myndigheter, Fremmedarbeiderforening, Flyktningerådet og Samnemnda for studiearbeid.

Rådet avga et par uttalelser til KAD (om den framtidige regulering av innvandringen (1976) og familiegjenforening og innvandring av utdanningssøkende ungdom (1978)). Rådet var også opptatt av bomiljø, forhold på arbeidsplasser, og skoler. Kommuner med stor innvandring ble også vist særlig interesse. Rådet ble nedlagt da dets funksjonstid gikk ut i 1980.

Arkivet

Pr. 31.1.2009 har det ikke vært mulig å oppspore noe arkivmateriale etter Rådet for innvandringsspørsmål verken i Kommunal- og regionaldepartementet eller Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Eldre deler av arkivet etter Kommunaldepartementet er fremdeles under ordning. Det kan derfor være mulig at man vil finne noe arkivmateriale når ordningsarbeidet er fullført. I Justisdepartementets politiavdeling finnes det et legg som omhandler spørsmål om avtale om visumfrihet.

3.5 KIM - Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene

Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene (KIM) ble opprettet på prøvebasis i 1984 etter stortingsmelding nr. 74 (1980/81) om Norges innvandrerpolitikk. KIM er pr. 1.1.2009 sammensatt av 35 medlemmer: Utvalgets leder, 17 personer med innvandrerbakgrunn fra ulike regioner, og 17 representanter for sentrale myndigheter, de politiske partiene på Stortinget og Kommunenes Sentralforbund. I tillegg til faste medlemmer i Kontaktutvalget kan utvalget invitere representanter fra ulike hold avhengig av hvilke saker som skal tas opp.

Utvalget var oppnevnt på prøvebasis fram til 1993 da det ble permanent. Utvalgets medlemmer oppnevnes i statsråd. Sammensetningen av Kontaktutvalget har variert noe over tid. Det besto opprinnelig av representanter fra følgende statlige myndigheter: Kommunal- og arbeidsdepartementet, Justisdepartementet, Kirke- og undervisningsdepartementet, Sosialdepartementet, Kultur- og vitenskapsdepartementet, Statens utlendingskontor og Statens flyktningsekretariat. I tillegg møtte representanter fra følgende organisasjoner: Landsorganisasjonen, Norsk arbeidsgiverforening, Norske kommuners sentralforbund, Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner og Norsk studentunion. Fra innvandrersiden møtte representanter for innvandrere fra Oslo, Agder, Østfold, Vestfold, Rogaland, Hordaland og Trøndelag.

I 1987 ble det foretatt visse endringer i utvalgets sammensetning. I stedet for representanter for norske organisasjoner oppnevnte man stortingsrepresentanter. Det ble også innført en ordning med landsomfattende konferanser.

Utvalgsmedlemmene utgjør to fora med ulike funksjoner:

Innvandrerforum består av 17 personer med innvandrerbakgrunn fra ulike regioner i Norge. Innvandrerforum har rådgivende funksjon og avgir høringsuttalelser. I 1990 ble representasjonen fra innvandrersiden delt inn i 7 regioner, seinere utvidet til 12. De kommer fra følgende regioner:

- Østfold
- Oslo
- Akershus
- Hedmark og Oppland
- Buskerud
- Telemark og Vestfold
- Agder
- Rogaland
- Hordaland
- Møre og Romsdal/Sogn og Fjordane
- Trøndelag
- Finnmark/Troms/Nordland

Kontaktutvalget består av alle medlemmene i Innvandrerrforum i tillegg til de 17 representantene fra sentrale myndigheter med mer som er nevnt ovenfor.

Kontaktutvalget oppnevnes for fire år som samsvarer med stortingsperiodene. Det har et eget sekretariat. Sekretariatet er underlagt Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

Kontaktutvalget skal:

- Gi myndighetene råd i saker som angår innvandrere, særlig av prinsipiell karakter
- Føre en dialog mellom innvandrere og myndigheter, særlig i form av møter, seminarer og konferanser

Stoltenberg 2-regjeringen har gått inn for at ved oppnevning av nytt utvalg 1.1.2010 skal man gå bort fra ordningen med faste representanter fra departementene, politiske partier og Kommunenes Sentralforbund. I stedet for å ha faste representanter fra myndighetssiden i utvalget, vil Regjeringen at departementsledelse, interesseorganisasjoner og partiene inviteres til møter i KIM ut fra hvilket tema som skal diskuteres.

Arkivet

Fram til 1993 var Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetenes arkiv inkorporert i Kommunaldepartementets arkiv. Da KIM ble gjort permanent, ble arkivet skilt ut. Fra 1993 til 1997 er arkivet uordnet. I 1997 innførte man elektronisk journal (først Onfile-NOARK, fra mars 2004 Websak). Samme år tok man også i bruk en egen arkivnøkkel. I 2004 begynte KIM med fullelektronisk dokumentlagring. Fram til 31.1.2009 har man imidlertid beholdt papirdokumentene. Pr. 31.1.2009 er det uavklart i administrasjonen om papirarkivet eller det fullelektroniske arkivet skal betraktes som originalt. Noen få store dokumenter blir ikke skannet (det er i imidlertid tvilsomt om dette er dokumenter som betraktes som arkivverdige da det vesentlig dreier seg om trykksaker).

Det journalføres nå mellom 1000 og 2000 dokumenter årlig, dvs. relativt liten årlig tilvekst.

4. Innvandererstatistikk

4.1 Statistisk sentralbyrå: Innvandererstatistikk

Statistisk Sentralbyrås (SSB) hjemmesider på nettet introduserer innvandringsstatistikken slik pr. 1.1.2009:

Innvandrerbefolkningen i Norge består av personer med bakgrunn fra over 200 forskjellige land. De er kommet hit som flyktninger, som arbeidsinnvandrere eller gjennom familierelasjoner til andre innvandrere eller nordmenn.

I dag består innvandrerbefolkningen av 415 000 personer. Denne gruppa utgjør 8,9 prosent av befolkningen. Om lag 54 000 personer kommer fra andre nordiske land, 51 000 fra resten av Vest-Europa og Nord-Amerika, 80 000 fra Øst-Europa og 230 000 fra Tyrkia og land i Asia, Afrika og Sør-Amerika.

Av førstegenerasjons innvandrere er det flest fra Sverige, Polen og Danmark og 47 prosent av innvandrerbefolkningen har norsk statsborgerskap.

Antall innvandrere har økt de siste 50 årene. Etter annen verdenskrig kom flyktningene fra Øst-Europa, senere kom arbeidsinnvandrere både fra Europa og resten av verden. Etter at det ble stopp for arbeidsinnvandring i 1975, er antall flyktninger fra ikke-vestlige land økt. Med EU-utvidelsen har det skjedd en markant økning i innvandring fra Polen de siste to årene.

Antallet innvandrere varierer i takt med innvandringspolitikken, med behovene i arbeidsmarkedet og med krisene i verden. Under og etter krigene på Balkan økte innvandringen. De seinere årene kommer de fleste hit til landet for å gjenforenes med familien som allerede er her, for å stifte familie med andre innvandrere eller med nordmenn.

SSB har publisert tall om innvandrere helt tilbake til Folketellingen i 1865. Den gang var 1,2 prosent av befolkningen på 1,7 millioner født i utlandet, flertallet i Sverige. I 1920 var innvandrerbefolkningen økt til 2,8 prosent. I mellomkrigstiden var det lite innvandring, og i 1950 var 1,4 prosent av befolkningen født i utlandet.

Som innvanderer har SSB brukt ulike definisjoner i sin statistikk. Fram til 1993 ble "innvandrere" definert ved de to kategoriene "utenlandske statsborgere" og "personer født i utlandet". Fra 1994 har definisjonen vært at innvandrere omfatter "førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn" og "andregenerasjonsinnvandrere" (dvs. personer født i Norge med to utenlandsfødte foreldre.)

SSB har statistikk som omfatter innvandrere innenfor følgende statistikkområder:

Befolkning: Av statistikk pr. 1.1.2009 kan nevnes

- Innvandrere, etter innvandringsgrunn
- Personer med flyktningbakgrunn
- Overgang til norsk statsborgerskap
- Folkemengde pr. dato
- Innenlandske flyttinger
- Inn- og utvandring
- Framskrivning av innvandrerbefolkningen
- Innvandrerbefolkningen pr. dato
- Innvandrernes boforhold

- Innvandrernes husholdninger

Utdanning: Av statistikk pr. 1.1.2009 kan nevnes

- Introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere
- Utdanningsstatistikk, grunnskoler
- Utdanningsstatistikk, elever under opplæringsloven
- Utdanningsstatistikk, elever og studenter
- Utdanningsnivå hos innvandrere

Arbeidsmarked: Av statistikk pr. 1.1.2009 kan nevnes

- Innvandrere, arbeidsledighet
- Sysselsetting blant innvandrere (registerbasert)
- Sysselsatte og arbeidsledige på korttidsopphold
- Innvandrere, arbeidstakerstatistikk
- Næringsliv, eierskap og roller

Valgdeltakelse: Av statistikk pr. 1.1.2009 kan nevnes

- Velgerundersøkelse blant innvandrere, kommunestyre- og fylkestingsvalget
- Kommunestyre- og fylkestingsvalget, personer med stemmerett
- Stortingsvalget
- Stortingsvalget, personer med stemmerett, beregnet
- Valgaktuelt

Annet: Av statistikk pr. 1.1.2009 kan nevnes

- Innvandreres levekår
- Den norske kyrkja og andre trus- og livssynssamfunn
- Holdninger til innvandrere og innvandring

I tillegg kommer en del statistiske analyser med ujamne mellomrom som

- SSB statistiske analyser nr. 83: "Innvandring og innvandrere 2006" (nettversjon)

5. Kommunesektoren

Vi kommer ikke her nærmere inn på hvordan kommunene organiserer arbeidet vis-à-vis innvandrere. Kommunene er imidlertid sentrale i arbeidet med å legge til rette for integrering og mangfold på lokalplan. Det kan skje på ulike måter og gjennom ulike organ. Kommunene bosetter flyktninger i samarbeid med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Fra 1. september 2004 ble kommunenes integreringsarbeid lovregulert gjennom Introduksjonsloven. Introduksjonsloven skal sørge for at flyktninger og deres familiegjenforente får individuell opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og har tiltak som forbereder dem til arbeidslivet. Kommunene skal også sørge for at det generelle kommunale tjenestetilbudet er tilpasset en flerkulturell befolkning.

Vedlegg 1. Regelverk, stortingsmeldinger og lignende vedrørende utlendingsforvaltningen

Lover:

- 21.4.1888 Lov om norsk statsborgerrett mm. (statsborgerloven)
- 8.8.1924 nr. 1 Lov om norsk statsborgerrett (statsborgerloven)
- 8.12.1950 nr. 3 Lov om norsk riksborgarrett (riksborgarloven)
- 10.6.2005 nr. 51 Lov om norsk statsborgerskap (statsborgerloven)
- 3.5.1901 nr. 1 Fremmedloven
- 22.4.1927 nr. 4 Lov om utlendingers adgang til riket (fremmedloven)
- 27.7.1956 Lov om utlendingers adgang til riket (fremmedloven)
- 24.6.1988 nr. 4 Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven). Trådte i kraft 1.1.1991
- 15.5.2008 nr. 35 Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven). Planlagt ikrafttredelse 1.1.2010
- 4.7.2003 nr. 80 Introduksjonsloven. Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven).

Forskrifter etter 1945:

- 30.6.2006 Forskrift om erverv og tap av norsk statsborgerskap (statsborgerforskriften)
- 20.3.1957 Forskrifter om utlendingers adgang til riket (fremmedforskrifter)
- 21.12.1990 nr. 1028 Forskrift om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsforskriften)

Stortingsmeldinger etter 1945:

- St.meld. nr. 45 (1968-69) Om arbeidsmarkedspolitikken (kapittel om inn- og utvandring)
- St.meld. nr. 39 (1973-74) Om innvandringspolitikken
- St.meld. nr. 74 (1979/80) Om innvandrere i Norge
- St.meld. nr. 74 (1980/81) Norges innvanderpolitikk -
- St.meld. nr. 39 (1987-88) Om innvandringspolitikken
- St.meld. nr. 61 (1989-90) Om busetjing og integrering av flyktningar med opphaldsløyve på humanitært grunnlag.
- St.meld. nr. 29 (1993-1994) Om utvikling av Selskapet for innvandrer- og flyktningboliger (SIFBO)
- St.meld. nr. 17 (1994-95) Om flyktningepolitikken
- St.meld. nr. 17 (1996-97) Om innvandring og det flerkulturelle Norge
- St.meld. nr. 16 (1999-2000) Om regulering av arbeidsinnvandring
- St.meld. nr. 17 (2000-2001) Asyl- og flyktningpolitikken i Norge.
- St.meld. nr. 21 (2003-2004) Styringsforhold på utlendingsfeltet
- St.meld. nr. 49 (2003-2004) Mangfold gjennom inkludering og deltakelse
- St.meld. nr. 37 (2006-2007) Om beboere i statlige asylmottak som kan utgjøre en risiko
- St.meld. nr. 18 (2007-2008) Arbeidsinnvandring

Norges offentlige utredninger:

NOU 1973:17 Innvandringspolitikk

NOU 1983:47 Ny fremmedlov

NOU 1986:8 Flyktningers tilpasning til det norske samfunn

NOU 2000:22 Om oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune kap. 17.7

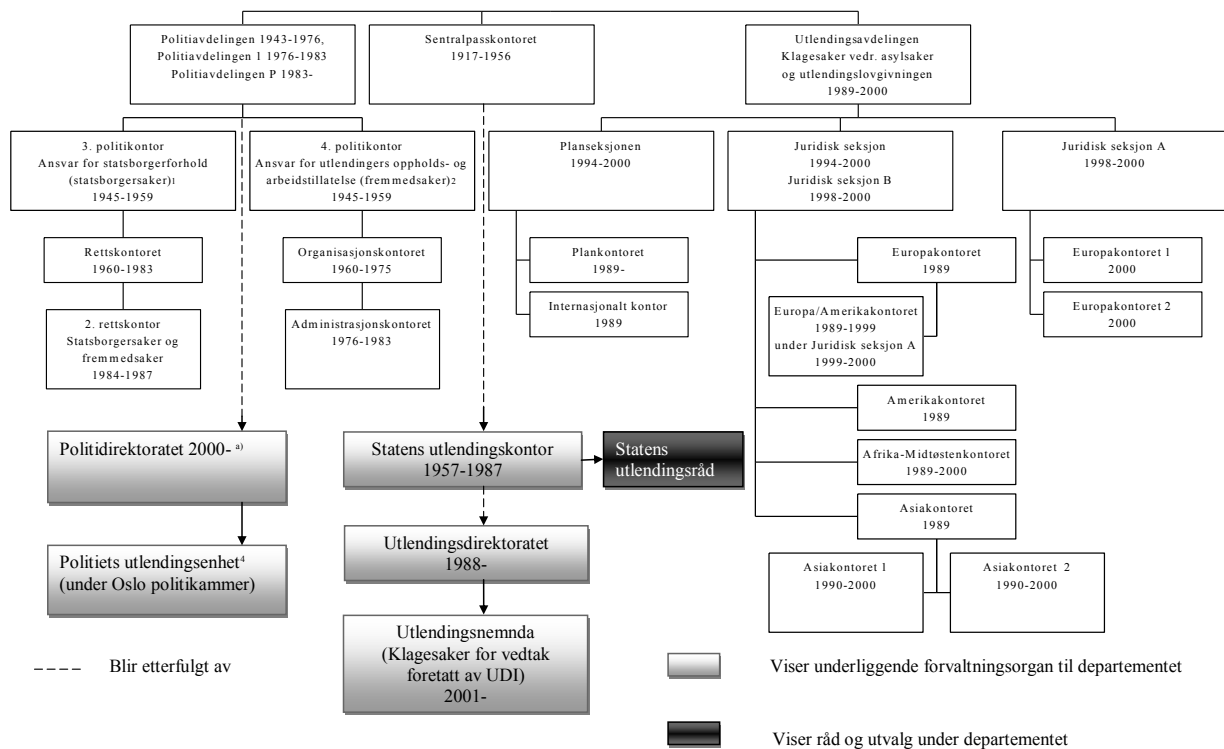
NOU 2000:32 Lov om erverv og tap av norsk statsborgerskap (statsborgerloven)

NOU 2002:12 Rettslig vern mot etnisk diskriminering

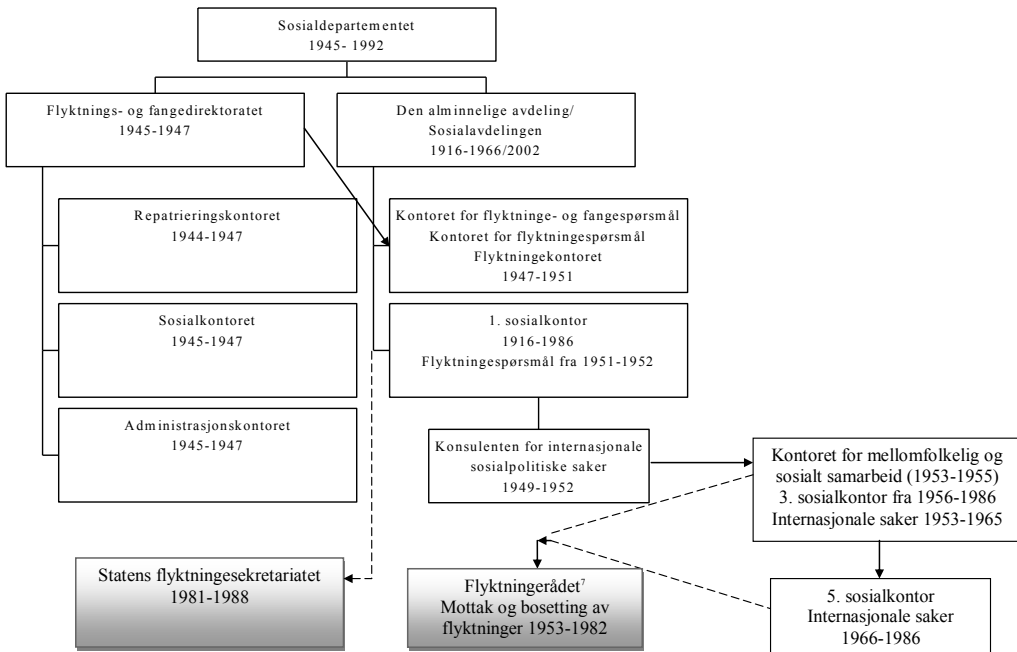
NOU 2004:20 Ny utlendingslov

Vedlegg 2. Organisering av den sentrale utlendingsforvaltningen etter 1945

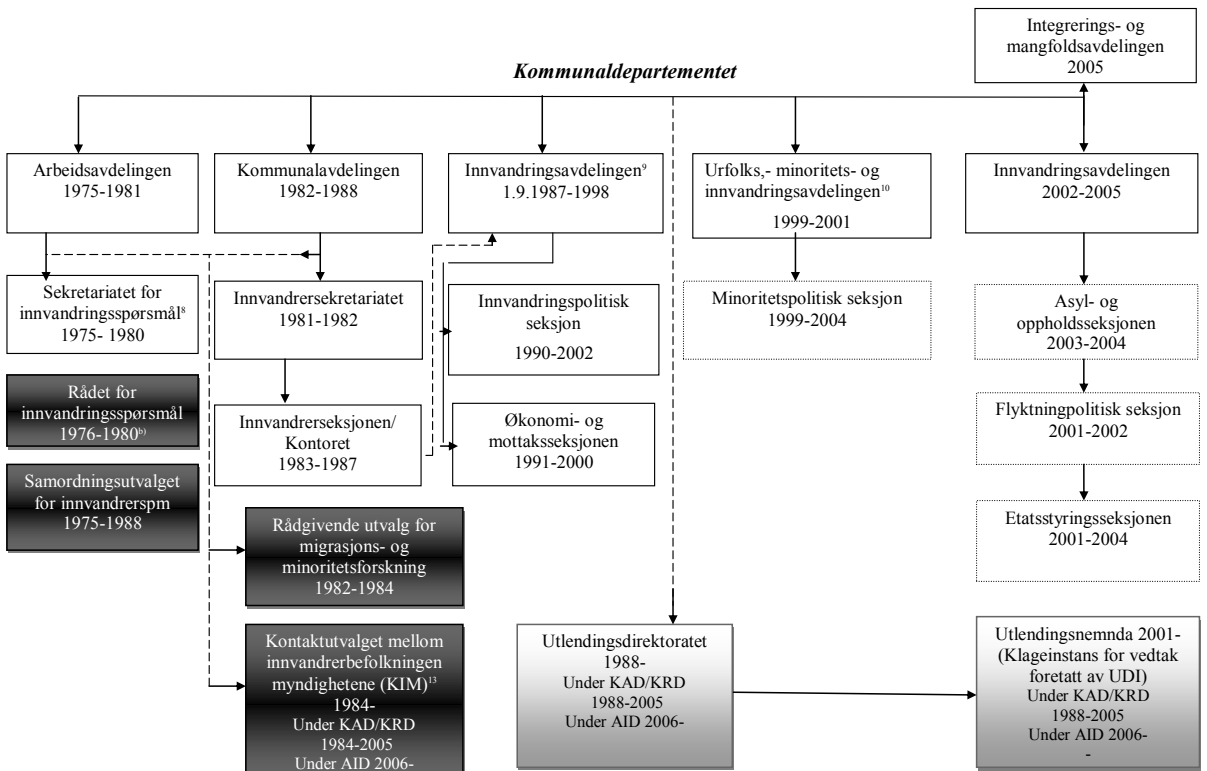
Justisdepartementet

Flyktningadministrasjonen 1945-1975
Sosialdepartementet

 Viser underliggende forvaltningsorgan til departementet
 Blir etterfulgt av

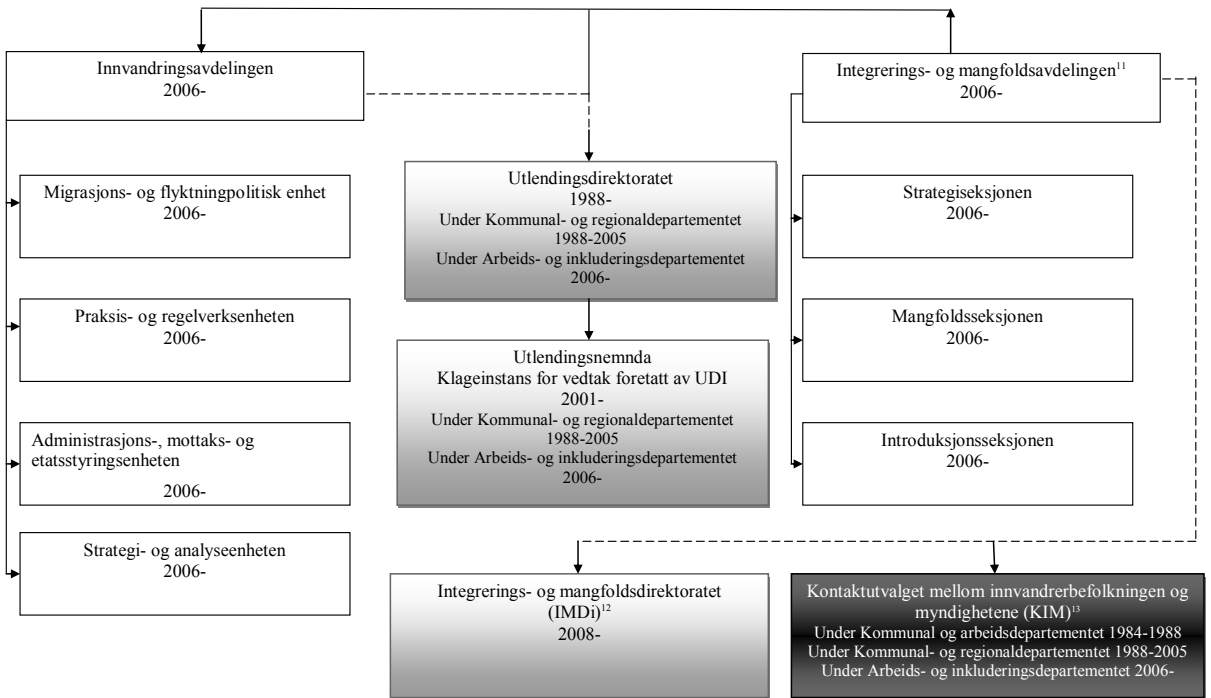

Viser underliggende forvaltningsorgan til departementet

Viser råd og utvalg under departementene

Bli etterfulgt av

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

 Viser underliggende forvaltningsorgan til departementet

----- Blir etterfulgt av

 Viser råd og utvalg under departementene

Noter til plansjene i vedlegg 2

1 **Statsborgersakene** i Justisdepartementet går tilbake til 1891.

2 **Fremmedsakene** i Justisdepartementet

3 **Utlendingsavdelingen** i Justisdepartementet fortsatte å ha det overordnede ansvaret for asylpolitikken og utlendingslovgivningen ved opprettelsen av Utlendingsdirektoratet i 1989. Avdelingen var opprinnelig delt i 6 kontorer – Plankontoret, Internasjonalt kontor, Europakontoret, Afrika/Midt-Østenkontoret, Amerikakontoret og Asiakontoret. Året etter, i 1990, var Europa- og Amerikakontoret blitt slått sammen, og Asiakontoret var blitt delt i to. Omorganiseringen til seksjoner med kontorer under seksjonene skjedde i 1994. En ny deling skjedde i 1998 da Juridisk seksjon ble delt i to. Europa/Amerikakontoret ble overført til Juridisk seksjon A. I 2000 ble dette kontoret delt i to Europakontor. Juridisk seksjon B beholdt de andre kontorene fram til Utlendingsavdelingen ble nedlagt.

4 Politiets utlendingsenhet

Hovedoppgavene er registrering av asylsøkere, undersøkelser omkring asylsøkerens reiserute, fastsetting av identitet, forberedelser og iverksetting av endelige avslag i asylsaker og koordinering og kvalitetssikring av alle uttransporteringer fra Norge.

Politidistriktene (27 pr. 1.1.2009) mottar og forbereder søknader om oppholds- og arbeidstillatelse, og behandler en stor del av søknadene de mottar. Saker politiet ikke kan behandle selv, sendes til UDI. Politiet kan ikke avslå søknader. I tillegg oppretter politiet utvisningssaker som avgjøres av UDI. De kan også fatte bortvisningsvedtak etter nærmere anvisning i utlendingsforskriftene. Politidistriktene er underlagt Politidirektoratet, som igjen er underlagt Justis- og politidepartementet.

5 **Utlendingsdirektoratet (UDI)** ble opprettet i 1988. UDI skal iverksette og bidra til å utvikle regjeringens innvandrings- og flyktningpolitikk. Direktoratet behandler:

- Søknader om ulike typer oppholds- og arbeidstillatelser
- Asylsøknader. Som faglig overordnet organ instruerer UDI politiet og utenriksstasjonene via rundskriv. Direktoratet behandler de sakene utenriksstasjonen og politiet ikke har beslutningsmyndighet til å avgjøre, og de sakene hvor det er usikkert om tillatelse bør innvilges. Blant annet overtok direktoratet 1. juli 2000 oppgaven med å intervju asylsøkerne, en oppgave som tidligere var tillagt politiet.
- Søknader om statsborgerskap

Inntil 1.1.2006 behandlet direktoratet også saker vedrørende integrering av innvandrere og flyktninger. Disse sakene ble deretter overtatt av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.

6 **Utlendingsnemnda (UNE)** ble opprettet ved lov av 30. april 1999 nr. 22 om endringer i utlendingsloven. Det startet sin virksomhet 1.1.2001. Utlendingsnemnda er klageinstans for vedtak fastsatt av Utlendingsdirektoratet (UDI) i saker som er behandlet etter utlendingsloven eller statsborgerloven.

7 **Det norske flyktningeråd** ble opprettet fra 1. januar 1953 (av Sosialdepartementet). Flyktningerådet besto både av representanter fra private organisasjoner og fra Sosialdepartementet. I 1980 ble Flyktningerådets virksomhet fordelt på to institusjoner, en frivillig organisasjon som skulle drive virksomheten i utlandet og en virksomhet innenlands underlagt

Sosialdepartementet. Den nye organisasjonen fikk navnet **Statens flyktningsekretariat** og ble opprettet ved kgl. res. av 25. juni 1982. Da Utlendingsdirektoratet ble opprettet i 1988, gikk Statens flyktningsekretariat inn i direktoratet.

8 **Innvandringssekretariatet** ble etablert ved årsskiftet 1974/75, og ble som en rent foreløpig løsning plassert i **Arbeidsavdelingen** i Kommunal- og arbeidsdepartementet. Etter et par år ble innvandrings sakene flyttet over til **Kommunalavdelingen** bl.a. fordi arbeid med å skaffe flyktninger og andre innvandrere bolig var kommunenes ansvar.

Innvandringssekretariatet ble nedlagt da Utlendingsdirektoratet ble etablert i 1987.

9 Ved nedleggelse av Innvandringssekretariatet opprettet Kommunal- og arbeidsdepartementet fra 1.9.1987 en egen **Avdeling for innvandrersaker** (Innvandringsavdelingen INN) med overordnet ansvar for innvandringspolitikken, og med Utlendingsdirektoratet som utøvende organ fra 1.1.1988.

10 Da Kommunal- og arbeidsdepartementet var blitt til Kommunal- og regionaldepartementet i 1998, ble Innvandringsavdelingen slått sammen med Avdeling for samiske spørsmål til **Urfolks-, minoritets- og innvandringsavdelingen**. Denne avdelingen ble igjen splittet opp etter fire år, og fra 2002 ble det igjen opprettet en egen **Innvandringsavdeling** i Kommunal- og regionaldepartementet. Hele feltet med innvandring og nasjonale minoriteter ble fra 1.1.2006 flyttet over til det nyopprettede **Arbeids- og inkluderingsdepartementet**.

Avdelingen har det overordnede ansvaret for å utforme og samordne statens flyktning- og innvandringspolitikk. Det betyr:

- Ansvar for utlendingsloven og statsborgerloven, med tilhørende forskriftsverk.
- Ansvar for å ivareta norske interesser i forhold til EU og Norges deltakelse i Schengen-samarbeidet, og i forhold til en rekke internasjonale organisasjoner som FNs Høykommissær for Flyktninger (UNHCR) og International Organisation for Migration (IOM).
- Ansvar for å følge opp og samordne praksis og policyutvikling når det gjelder behandling av søknader om asyl, visum, familiegjening og arbeidstillatelse.
- Ansvar for utformingen av retningslinjer for og oppfølgingen av driften av statlige asylmottak.
- Ansvar for spørsmål om tilbakevending, retur og ulovlig innvandring.

11 **Integrerings- og mangfoldsavdelingen** (IMA) ble opprettet 1.1.2006 etter at arbeidet med integrering ble overført fra Utlendingsdirektoratet til det nye Mangfolds- og integreringsdirektoratet fra samme dato.

Avdelingen har det overordnede ansvaret for å samordne statens politikk i forhold til innvandrere og deres etterkommere. Det betyr:

- Koordinering av politikken for personer med nedsatt funksjonsevne fram til 1.1.2008. Etter dette overtar Barne- og likestillingsdepartementet koordineringsansvaret for politikken for personer med nedsatt funksjonsevne.
- Ansvar for bosetting av flyktninger, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og kvalifisering for deltakelse i arbeidslivet og/eller utdanning gjennom introduksjonsprogram for nyankomne voksne innvandrere, samt tolke- og oversettertjenester.
- Ansvar for lov om norsk statsborgerskap (statsborgerloven).

- Spørsmål knyttet til rasisme og diskriminering og ansvaret for lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven) fram til 1. januar 2008. Barne- og likestillingsdepartementet overtar dette fagområdet fra 2008.

12 **Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)** ble opprettet som et eget direktorat fra 1.1.2006 ved at saker vedrørende integrering ble skilt ut fra UDI. IMDi har seks regionkontor. Det er først og fremst disse som behandler søknader om integreringstilskudd, bosettingstilskudd eller ekstratilskudd til bosetting av person med kjent funksjonshemming.

IMDi har ansvar for:

- Behandling av integreringstilskudd til kommunene
- Behandling av bosettingstilskudd til kommunene
- Behandling av søknader om og iverksettelse av forsknings- og utviklingsprosjekt
- Dokumentasjon gjennom bl.a. Nasjonalt introduksjonsregister (NIR)
- Informasjon og veiledning gjennom portaler, publikasjoner, nettverk mv.

13 **Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM)** ble opprettet på prøvebasis i 1984 etter stortingsmelding om Norges innvandrerepolitikk - St.meld. 74 (1980/81). Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene er et regjeringsoppnevnt utvalg som har to funksjoner:

- Gi myndighetene råd i saker som angår innvandrere
- Føre en dialog mellom innvandrere og myndighetene.